

Uczymy (się) razem dla pokoju

Scenariusze lekcji i projektów edukacyjnych z zakresu edukacji globalnej.
Prawa człowieka, nierówności społeczne, zrównoważony rozwój

Uczymy (się) razem dla pokoju

Scenariusze lekcji i projektów edukacyjnych z zakresu edukacji globalnej.
Prawa człowieka, nierówności społeczne, zrównoważony rozwój

Autor: **Piotr Sienkiewicz, Julia Sienkiewicz**
Rok wydania: **2016**
Wydawca: **Fundacja Civis Polonus, www.civispolonus.org.pl**

Niniejsza publikacja została wydana w ramach projektu „Uczymy (się) razem dla pokoju”

Publikacja: „**Uczymy (się) razem dla pokoju** – scenariusze lekcji i projektów edukacyjnych z zakresu edukacji globalnej. Prawa człowieka, godna praca, zrównoważony rozwój” jest dostępna na licencji **Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska (CC BY 3.0)**. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorów - **Piotra Sienkiewicza i Julii Sienkiewicz** oraz Fundacji Civis Polonus. Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2016. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej. Treść licencji jest dostępna na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl>.

„Projekt jest współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.”

Szczególne podziękowania kierujemy do nauczycieli, którzy uczestniczyli w projekcie „Uczymy (się) razem dla pokoju” i przyczynili się do rozwijania edukacji globalnej w swoich szkołach:

W województwie kujawsko-pomorskim:

- Gimnazjum im. Henryka Sienkiewicza w Wielgim
- Gimnazjum im. Jana Pawła II w Choceniu
- Gimnazjum nr 2 im. ks. Jerzego Popiełuszki we Włocławku
- Gimnazjum nr 14 im. Jana Pawła II we Włocławku
- Miejski Zespół Szkół w Radziejowie
- Szkoła Podstawowa w Cieluchowie
- Szkoła Podstawowa im. Władysława Broniewskiego w Wielgim
- Szkoła Podstawowa nr 3 im. Mikołaja Kopernika we Włocławku
- Szkoła Podstawowa nr 10 im. II Armii Wojska Polskiego we Włocławku
- Szkoła Podstawowa nr 23 im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego we Włocławku
- Szkoła Podstawowa w Ugoszczu
- Zespół Szkół i Placówek im. Władysława Łokietka w Radziejowie
- Zespół Szkół w Wichowie

W województwie mazowieckim:

- Gimnazjum im. Obrońców Ziemi Radzanowskiej w Rogolinie
- Gimnazjum nr 2 im. dra Józefa Ostaszewskiego w Mławie
- Niepubliczna Szkoła Podstawowa im. Armii Krajowej w Niecieczy
- Szkoła Podstawowa im. Stanisława Mikołajczyka w Nadbrzeżu
- Szkoła Podstawowa im. ks. Tadeusza Stokowskiego w Watraszewie
- Szkoła Podstawowa nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi im. Janusza Korczaka w Błoniu
- Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi i Sportowymi nr 5 im. Jana Pawła II w Pionkach
- Zespół Szkół w Baniosze

Wstęp – strona 7

Scenariusz lekcji – strona 8

**Scenariusz projektu edukacyjnego
„Przewodnicy po świecie
współzależności”** – strona 28

Materiały dla nauczyciela – strona 60

Wstęp

Szanowni Państwo,

Niniejsza publikacja stanowi zestaw scenariusza lekcji i projektu edukacyjnego przeznaczonych dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum. Ich tematyka koncentruje się na szczególnie ważnych we współczesnych czasach zagadnieniach - prawach człowieka, nierównościach społecznych i zrównoważonym rozwoju.

Oba scenariusze zawierają odwołanie do podstawy programowej oraz cele zajęć. Scenariusz projektu poprzedzony jest informacjami organizacyjnymi i metodycznymi. Prosimy o zapoznanie się z nimi przed rozpoczęciem realizacji projektu. Scenariusze zawierają różnorodne formy i metody nauczania. Umożliwiają nauczycielowi dostosowanie przebiegu lekcji i projektów do indywidualnych potrzeb i możliwości uczniów. Wymaga to jednak od Państwa dokonania wyboru, które

z zaproponowanych działań uwzględnicie podczas pracy z uczniami.

Zgodnie z ideą edukacji globalnej, scenariusze zawierają działania zmierzające do wzmocnienia zaufania, współpracy i poznawania lokalnych społeczności. Zachęcamy do skorzystania z propozycji włączania rodziców do realizacji projektów edukacyjnych i wspólnego z uczniami wykonywania prac domowych.

Mamy nadzieję, że przygotowane przez nas materiały dostarczą nowych inspiracji oraz okażą się pomocne w prowadzeniu zajęć. Życzymy ciekawej i owocnej pracy.

Zapraszamy do odwiedzenia stron:

www.samorzaduczniowski.org

www.mlodziemawplyw.org.pl

www.e-globalna.edu.pl

Scenariusz lekcji

TEMAT Czyje róże, czyje kolce?

CZAS 90 minut (dwie jednostki lekcyjne)

Lekcje mogą być realizowane na II i III etapie edukacyjnym. Literami <P> (wariant dla uczniów w wieku 9-12 lat) i <Z> (wariant dla uczniów w wieku 13-15 lat) oznaczono akapity, które zawierają treści różniące się stopniem zaawansowania dostosowanym do celów edukacyjnych i możliwości poznawczych uczniów. Rozróżnienie to ma charakter pomocniczy, nauczyciel decyduje, z którego wariantu skorzysta. Akapity nieoznaczone żadną literką są wspólne dla obu etapów kształcenia.

CELE LEKCJI

Po lekcji uczeń:

- wie, że duża część róż dostępnych w Europie pochodzi z Afryki
- potrafi wskazać zagrożenia związane z uprawą róż w Afryce
- zna pojęcia: globalne Południe, globalna Północ, tania siła robocza, fair trade
- <Z> zna pojęcia: żywnościokilometrów (food miles), globalizacja
- jest świadomy istniejących współzależności między globalną Północą a globalnym Południem
- rozumie czym jest godna praca i do jakich praw człowieka się odnosi
- jest świadomy różnic w warunkach życia i pracy między mieszkańcami globalnego Południa a globalnej Północy
- wie, w jaki sposób może wpłynąć na poprawę warunków pracy mieszkańców globalnego Południa

FORMY PRACY

- indywidualna
- w parach
- grupowa

METODY PRACY

- <Z> piramida priorytetów
- praca z tekstami kultury (artykułami prasowymi)
- pogadanka
- „sieć” (metoda znana również jako „pajęczynka” lub „kłębek”)
- zdania podsumowujące

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- wydrukowane załączniki
- kartki formatu A4
- kłębek sznurka
- tablica

PODSTAWA PROGRAMOWA

II etap edukacyjny

- Historia i społeczeństwo – Uczeń:
 - 1.7 tłumaczy, odwołując się do przykładów, na czym polega postępowanie sprawiedliwe
 - 1.9 podaje przykłady konfliktów między ludźmi i proponuje sposoby ich rozwiązywania
 - 4.3 podaje przykłady praw i obowiązków obywateli Rzeczypospolitej Polskiej;
 - 5.1 wyjaśnia znaczenie pracy w życiu człowieka i dostrzega jej społeczny podział
 - 5.3 podaje przykłady ważnych problemów współczesnej Polski, korzystając z różnych źródeł informacji (od osób dorosłych, z prasy, radia, telewizji, Internetu)
 - 7.1 wyjaśnia, co oznacza powiedzenie: „świat stał się mniejszy” i wskazuje przyczyny tego zjawiska;
 - 7.4 opowiada o przejawach nędzy na świecie oraz formułuje własną opinię o działaniach pomocowych podejmowanych przez państwa lub organizacje pozarządowe
- Przyroda – Uczeń:
 - 5.2 wyjaśnia wpływ codziennych zachowań w domu, w szkole, w miejscu zabawy na stan środowiska
 - 5.3 proponuje działania sprzyjające środowisku przyrodniczemu
 - 5.5 podaje przykłady pozytywnego i negatywnego wpływu środowiska na zdrowie człowieka
- Język polski – Uczeń:
 - I.1.9 wyciąga wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście (w tym rozpoznaje w nim prawdę lub fałsz)
 - III.1.1 tworzy spójne teksty na tematy poruszane na zajęciach, związane z otaczającą rzeczywistością i poznanymi tekstami kultur
 - II.1.8 uczestnicząc w rozmowie, słucha z uwagą wypowiedzi innych, mówi na temat; prezentuje własne zdanie i uzasadnia je;
- Etyka – Uczeń:
 - 3. Człowiek jako osoba; godność człowieka

III etap edukacyjny

- Wiedza o społeczeństwie - Uczeń
 - 23.1 porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność
 - 23.2 uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą
 - 23.3 wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki
 - 23.4 rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy)
- Język polski – Uczeń:
 - I.1.2 wyszukuje w wypowiedzi potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu
 - II.3.2 uwzględnia w interpretacji potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny;
 - III.1.5 uczestniczy w dyskusji, uzasadnia własne zdanie, przyjmuje poglądy innych lub polemizuje z nimi
- Etyka – Uczeń:
 1. Człowiek jako osoba; natura i godność człowieka
 2. Praca i jej wartość dla człowieka, znaczenie etyki zawodowej.

WSKAZÓWKA

Przed rozpoczęciem lekcji zalecamy zapoznać się z materiałami dla nauczycieli, w szczególności informacjami dotyczącymi *Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa*. Pomoże on w uniknięciu wzmocnienia negatywnych stereotypów dotyczących globalnego Południa. **Istnieje bowiem zagrożenie, że uczniowie nierzetelnie i błędnie ukazując sytuację mieszkańców globalnego Południa wzmocnią nieprawdziwe, a powszechne przekonania dotyczące ludzi tam żyjących.**

lekcja pierwsza

WSTĘP

Przywitaj się z uczniami. Przedstaw cel lekcji (możesz rozdać kryteria sukcesu zawarte w załączniku nr 0). Na koniec każdej lekcji uczniowie powinni sprawdzić, co jest ich sukcesem.

<P> Poproś, aby wymienili skojarzenia z różą. Zapytaj o uczucia, symbole, określenia związane z tym kwiatem. Odpowiedzi zapisz na kartkach i powieś na tablicy w widocznym miejscu, w taki sposób, aby utworzyły kształt przypominający główkę róży. Dorysuj łodygę (np. tak jak na rysunku w załączniku nr 1).

<Z> Przywitaj się z uczniami. Zapytaj, czym kierują się dokonując zakupów. Wspólnie wybierzcie 6 czynników (ważne by jedną z propozycji było miejsce produkcji, inne to np. cena, marka, jakość, opakowanie, rekomendacje – np. polecenie przez znajomego). Podziel uczniów na 4 grupy. Zadaniem każdej grupy jest stworzenie piramidy priorytetów, na szczycie której znajdzie się czynnik dla nich najważniejszy, pod nim dwa kolejno ważne, a w podstawie trzy czynniki najmniej istotne. Poproś grupy o zaprezentowanie swoich piramid.

FAZA REALIZACYJNA

<Z> Podziel uczniów na 4 grupy.

Każdej grupie wręcz inny artykuł prasowy z załącznika nr 2. Zadaniem uczniów jest uważne przeczytanie tekstu i udzielenie odpowiedzi na zawarte pod nim pytania.

Poproś grupy o zaprezentowanie wyników pracy. Ostatnie polecenie, wspólne dla wszystkich grup, zobrazujcie w formie tabeli – po jednej stronie uczniowie przyczepiają stwierdzenia odnoszące się do polskiej plantacji róż, a po drugiej do farm kenijskich. Zaznaczcie, które ze zjawisk są pozytywne, które negatywne, a które neutralne. Omawianie poszczególnych stwierdzeń uzupełnij pogadanką.

POLSKA	KENIA
Róże uprawia się w szklarniach.	Róże uprawia się w szklarniach.
Uprawa róż wymaga dużego nakładu pracy.	Uprawa róż wymaga dużego nakładu pracy.
	Kwiaty przebywają długą drogę, zanim trafią w ręce kupującego.
	Ciepły klimat sprzyja uprawie róż.
	Róże pochodzące z tego kraju można kupić w bardziej atrakcyjnej cenie niż z konkurencyjnych rynków.
	Pracownicy narażeni są na niebezpieczeństwa, nie przestrzegają ich praw.
	Właścicielami plantacji róż są osoby o innej narodowości niż ich pracownicy.
	Uprawa róż w tym miejscu stanowi poważne zagrożenie dla środowiska.
Oprócz róż, uprawia się tu również między innymi goździki i tulipany.	Oprócz róż, uprawia się tu również między innymi goździki i tulipany

- Róże uprawia się w szklarniach

<Z> Dopowiedz, że szklarnie w krajach europejskich wymagają ogrzewania, co jest szkodliwe dla środowiska. Szklarnie w Afryce, takie jak np. te o których mowa w tekście, mają za zadanie jedynie chronić kwiaty od wiatru. Z punktu widzenia środowiska szklarnie w Polsce są więc zjawiskiem raczej negatywnym, a w Kenii pozytywnym.

- Kwiaty przebywają długą drogę, zanim trafią w ręce kupującego

Zaproponuj wspólne odtworzenie tej drogi, np. w formie graficznej. Zadaj dodatkowe pytanie o skutek jaki dla środowiska ma przewożenie towarów na tak duże odległości.

Wyjaśnij, że więcej kilometrów oznacza więcej spalonego paliwa (wysoka emisja dwutlenku węgla do atmosfery) oraz zwiększenie poziomu hałasu.

<Z> Poinformuj, że dla produktów spożywczych stworzono specjalne pojęcie żywnościokilometrów (food miles). To odległość jaką pokonuje jedzenie zanim trafi na talerz odbiorcy. Kalkulator food miles (strona angielskojęzyczna): <https://www.foodmiles.com/>. Jeżeli w sali jest dostęp do Internetu możecie wspólnie z uczniami prześledzić drogę jaką do Polski przebywają wybrane produkty, np. banany z Ekwadoru, kawa z Kolumbii czy róże z Kenii. Więcej o food miles: http://www.ekonsument.pl/a439_food_miles.html https://www.youtube.com/watch?v=vkxRv_JLTG8

- Róże pochodzące z tego kraju można kupić w bardziej atrakcyjnej cenie niż z konkurencyjnych rynków.

Zapytaj dlaczego towary, np. kwiaty, które przyjeżdżają do nas z bardzo daleka często okazują się tańsze niż te produkowane na miejscu?

Wyjaśnij, że jednym z czynników są niższe koszty zatrudnienia pracowników (otrzymują niższą pensję za tę samą pracę). Zwróć uwagę na pojęcie taniej siły roboczej znajdujące się w tekście grupy nr 2 (Śląskie wyrasta na florystyczną potęgę – część 2). Podkreśl, że oznacza to, iż pensje pracowników plantacji w Afryce są bardzo niskie. Przypomnij wcześniejsze stwierdzenie o tym, że uprawa róż to ciężka praca.

- Pracownicy narażeni są na niebezpieczeństwa, nie przestrzega się ich praw.

Zapytaj uczniów co ich zdaniem oznacza sformułowanie godna praca, jakie powinny zostać spełnione warunki? Zapisz propozycje uczniów na tablicy.

<P> Następnie poproś uczniów, aby spośród wymienionych niżej praw człowieka wybrali te, które według tekstu zaprezentowanego przez grupę nr 4 (Doc Review: "Biznes kwitnie") nie są przestrzegane w fabrykach róż w Kenii.

prawo do godziwego zarobku

prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy

prawo do równych dla wszystkich możliwości awansu

prawo do wypoczynku, czasu wolnego i rozsądnego ograniczenia czasu pracy

prawo do strajku.

(na podstawie Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19770380169>, [dostęp: 2016.10.20])

<Z> Zaproponuj uczniom, aby wspólnie spróbowali stworzyć katalog praw człowieka odnoszących się do warunków pracy. Podpowiedz, że wskazówek mogą szukać w omówionych artykułach, ale też zachęć, by potraktowali to zagadnienie szerzej. Propozycje uczniów zapisz na tablicy. Następnie poproś jedną osobę, aby przeczytała fragment Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z załącznika nr 3. Zapytaj, czy na podstawie lektury i prezentacji artykułów, w szczególności tekstu grupy nr 4, uczniowie są w stanie wskazać, które z praw człowieka zapisanych w międzynarodowym traktacie nie są przestrzegane na plantacjach róż w Kenii.

Podkreśl, że prawa człowieka wynikają z przyrodzonej człowiekowi godności, przysługują każdemu bez względu na, między innymi, rasę, płeć, język, wyznanie, przekonania polityczne, pochodzenie narodowe i społeczne, majątek. Nie można się ich zrzec, a władza ich nie nadaje ani nie może ich odebrać.

Więcej na ten temat: <http://www.mpips.gov.pl/spoleczne-prawa-czlowieka---niowa/prawa-czlowieka/>

- Właścicielami plantacji róż są osoby o innej narodowości niż ich pracownicy.

Wytłumacz pojęcia: globalna Północ i globalne Południe np. korzystając z poniższych definicji:

Globalna Północ to państwa położone w większości na półkuli północnej, m.in.: kraje europejskie, Ameryka Północna, Japonia, ale też Australia czy Nowa Zelandia. Są to kraje zamożne, a ich mieszkańcy żyją na godnym poziomie - mają dostęp opieki medycznej, szkoły oraz mogą bez ograniczeń korzystać z rozmaitych dóbr.

Globalne Południe to kraje Afryki, Azji i Ameryki Południowej. Są to kraje biedniejsze, które charakteryzuje niższy niż znany nam poziom życia. Obywatele tych państw często żyją w trudnych warunkach, mają utrudniony dostęp do szkoły czy lekarza, a za swoją pracę otrzymują bardzo niskie wynagrodzenie.

Zadaj pytania: Do której części świata należą afrykańskie plantacje? Z której części świata pochodzą najczęściej ich właściciele? Czy Polska jest krajem globalnej Północy czy globalnego Południa? Czym Waszym zdaniem może różnić się praca na plantacji róż w Polsce i w Kenii? Jak Wam się wydaje - kto zyskuje najwięcej na kwiatowym biznesie, czy są to Afrykańczycy pracujący na plantacjach, europejscy właściciele czy kwiaciarnie w naszej okolicy?

PODSUMOWANIE

<P> Wspólnie zastanówcie się nad negatywnymi zjawiskami związanymi z uprawami róż w Afryce. Propozycje zapiszcie na trójkątnych kartkach i przyczepcie na tablicy do łodygi, tak by stworzyły kolce. Możesz zaproponować pogrupowanie ich na kwestie związane ze środowiskiem i z ludźmi (patrz załącznik nr 1).

<P> Na koniec zapytaj uczniów czy ich zdaniem pracownicy plantacji kwiatów w Kenii mają takie same skojarzenia z różą, czy może ich perspektywa jest zupełnie inna? Możesz przytoczyć słowa bohaterki filmu „Kwitnący interes”: „Róża oznacza dla mnie ciężką pracę, ręce poranione kolcami, z dużą ilością chemikaliów. To oznacza dla mnie róża” (https://www.youtube.com/watch?v=4cW_Zp6dnrQ, [dostęp: 2016.10.21]) . A może sami uczniowie zmienili sposób postrzegania róży po dzisiejszej lekcji?

<Z> Poproś, aby uczniowie jeszcze raz sięgnęli do swoich piramid priorytetów, które stworzyli na początku lekcji. Daj grupom możliwość zmiany ułożenia czynników wpływających na ich decyzje zakupowe. Po kilku minutach poproś grupy o ponowną prezentację piramid. Omów wyniki pracy - jeśli grupy dokonały zmian, poproś o podanie przyczyn modyfikacji.

Jeśli rozdałeś/aś załącznik nr 0 (kryteria sukcesu), to poproś o jego wypełnienie.

PRACA DOMOWA

- 1) Wariant podstawowy: uczniowie odszukują w dowolnym sklepie 5 produktów, które przyjechały do nas z krajów globalnego Południa.
- 2) Wariant rozszerzony: zaproponuj uczniom, aby spróbowali dowiedzieć się z jakiego kraju pochodzą róże (lub inne cięte kwiaty) dostępne w ich okolicy - w tym celu niech odwiedzą kwiaciarnię, czy supermarket.

<P> O pomoc mogą poprosić rodziców. Podkreśl, że zadanie nie jest łatwe i może się nie udać uzyskać tych danych nawet z pomocą dorosłych.

PRACA DODATKOWA - DLA CHĘTNYCH

Zaproponuj grupie chętnych uczniów przygotowanie krótkiej (ok. 7 min.) prezentacji na temat walorów przyrodniczych (roślin, zwierząt) Jeziora Naivasha w Kenii – miejsca gdzie znajduje się bardzo wiele plantacji róż. Poproś, aby przed przystąpieniem do pracy, uczniowie zapoznali się z Kodeksem w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa (Kodeks znajdziesz w Materiałach dla nauczyciela).

lekcja druga

WSTĘP

Rozpocznij lekcję od prezentacji na temat Jeziora Naivasha. Podziękuj uczniom za jej przygotowanie.

Poproś ochotników, aby przedstawili swoją pracę domową.

FAZA REALIZACYJNA

Poproś uczniów, żeby usiedli w kręgu. Następnie rozdaj każdemu losowo wybraną karteczkę ze zdaniem z załącznika nr 4 („sieć”). Osobie, która wylosowała zdanie nr 1 wręcz kłębek sznurka. Jej zadaniem jest odczytanie na głos zdania i rzucenie sznurka do osoby, która ma karteczkę nr 2. Kolejni uczniowie powtarzają te czynności, tak aby na koniec zabawy ze sznurka powstała „pajęczyna”.

Zwróć uwagę, że między uczniami wytworzyła się sieć powiązań. Poproś, aby uczniowie jeszcze przez chwilę pozostali w tej pozycji. Zapytaj, co ta sieć może symbolizować. Zadaj dodatkowe pytania:

- *Co to znaczy, że jesteście „z sieciowani”?*
- *Czy będąc elementami sieci jesteście niezależni, samodzielni?*

W tym momencie możesz poprosić jedną osobę, żeby puściła swój kawałek sznurka.

- *Co się wydarzyło? Jak ten ruch wpłynął na sieć? Co to może oznaczać?*
- *Jakie korzyści można uzyskać będąc połączonym z innymi?*
- *Jakie zagrożenia mogą wynikać z bycia częścią sieci?*

Usystematyzuj i uzupełnij odpowiedzi uczniów - podkreśl, że istotą gry było przedstawienie współzależności pomiędzy globalną Północą a globalnym Południem, a Polska i Kenia to przykłady państw reprezentujących te dwa pozornie odległe światy. Przypomnij, że podczas gry padały zdania wskazujące na podobieństwa i różnice między tymi krajami oraz wzajemne powiązania. Podziękuj uczniom za udział w grze.

<Z> Zapytaj uczniów czy znają pojęcie, którym określa się procesy prowadzące do tworzenia się jednego świata, światowego społeczeństwa. Procesy, które polegają na coraz większej współzależności i integracji państw, społeczeństw, gospodarek, ale i kultur. Upewnij się, że uczniowie znają pojęcie globalizacji.

Zadaj kolejne pytania:

- *Czy waszym zdaniem kraje bardzo wysoko rozwinięte mogą wpływać na sytuację państw słabo rozwiniętych?*

- *Czy ten wpływ jest dobry czy zły?*

W tym miejscu ważne jest podkreślenie, że może być i dobry i zły. Możesz podać przykład z poprzedniej lekcji: dzięki uprawie róż w Kenii wiele osób ma pracę, rosną wpływy do budżetu państwa. Z drugiej strony, często odbywa się to kosztem środowiska naturalnego i w wielu przypadkach wiąże się z nieprzestrzeganiem praw ludzi pracujących na plantacjach.

- *Czy nas, mieszkańców globalnej Północy, powinno interesować w jakich warunkach pracują osoby zatrudnione przy wytwarzaniu dóbr, które kupujemy? Jeśli tak, to dlaczego?*

Przykładowe odpowiedzi (prawdopodobnie uczniowie będą potrzebowali naprowadzania w postaci pytań pomocniczych):

- Tak, ponieważ możemy to zmienić.
- Niekorzystne zjawiska na globalnym Południu, mogą wpłynąć również na nas.
- Kraje wysoko rozwinięte ponoszą częściową odpowiedzialność za sytuację w krajach słabo rozwiniętych.
- Jesteśmy ludźmi, obywatelami, nie powinniśmy pozostawać obojętni wobec krzywdy innych (poczucie ludzkiej solidarności).

Poproś uczniów o przypomnienie, czego dowiedzieli się na temat uprawy róż w Kenii podczas poprzedniej lekcji.

<P> W razie potrzeby wyjmij rysunek róży z kolcami.

Poproś uczniów, aby dobrali się w pary. Rozdaj uczniom teksty z załącznika nr 5. Poinformuj, że w ciągu ostatnich lat warunki pracowników w wielu krajach uległy zauważalnej poprawie. Stało się tak m.in. za sprawą działań, w które włączone były bardzo różne podmioty. Zadaniem uczniów jest zapoznanie się z przykładami takich działań i zdecydowanie, czy zostały przeprowadzone z inicjatywy ludzi/institucji z globalnej Północy czy globalnego Południa oraz czy te działania mogły realnie zmienić sytuację mieszkańców globalnego Południa. Następnie uczniowie wypisują, w które z zaproponowanych akcji mógłby się włączyć zwykły obywatel (np. kupowanie róż z Kenii, kupowanie produktów ze znaczkami fair trade, rozpowszechnianie informacji o zagrożeniach związanych z uprawą róż w Afryce). Zachęć uczniów, by oprócz odpowiedzi wynikających z tekstów podali swoje własne pomysły.

<Z> Podziel uczniów na dwie grupy. Przeprowadź dyskusję na temat: czy lepiej kupować róże z Polski czy róże z Kenii? Każda z grup powinna przygotować argumenty za danym rozwiązaniem oraz pytania do grupy przeciwnej. Podpowiedz uczniom by wzięli pod uwagę kwestie społeczne, gospodarcze i te związane z ochroną środowiska. Podsumuj i omów rezultaty dyskusji. Podkreśl, że w tym zadaniu nie chodziło o znalezienie jednego dobrego rozwiązania, a o zachęcenie do zdobywania informacji na temat produktów i usług, z których na co dzień korzystamy. Mając wiedzę możemy podejmować odpowiedzialne decyzje. Na tym właśnie polega świadoma konsumpcja.

PODSUMOWANIE

Wspólnie sprawdźcie odpowiedzi. Podkreśl, że wciąż pozostaje wiele do zrobienia w sprawie nieprzestrzegania praw człowieka. Nie dotyczy to tylko plantacji róż w Kenii, ale wielu innych miejsc na świecie, zarówno w krajach globalnego Południa, jak i globalnej Północy.

Na zakończenie poproś, aby każdy uczeń indywidualnie dokończył zdania zaczynające się od słów:

Podczas ostatnich dwóch lekcji dowiedziałem się, że...

Zaczynam się zastanawiać...

Zaskoczyło mnie, że...

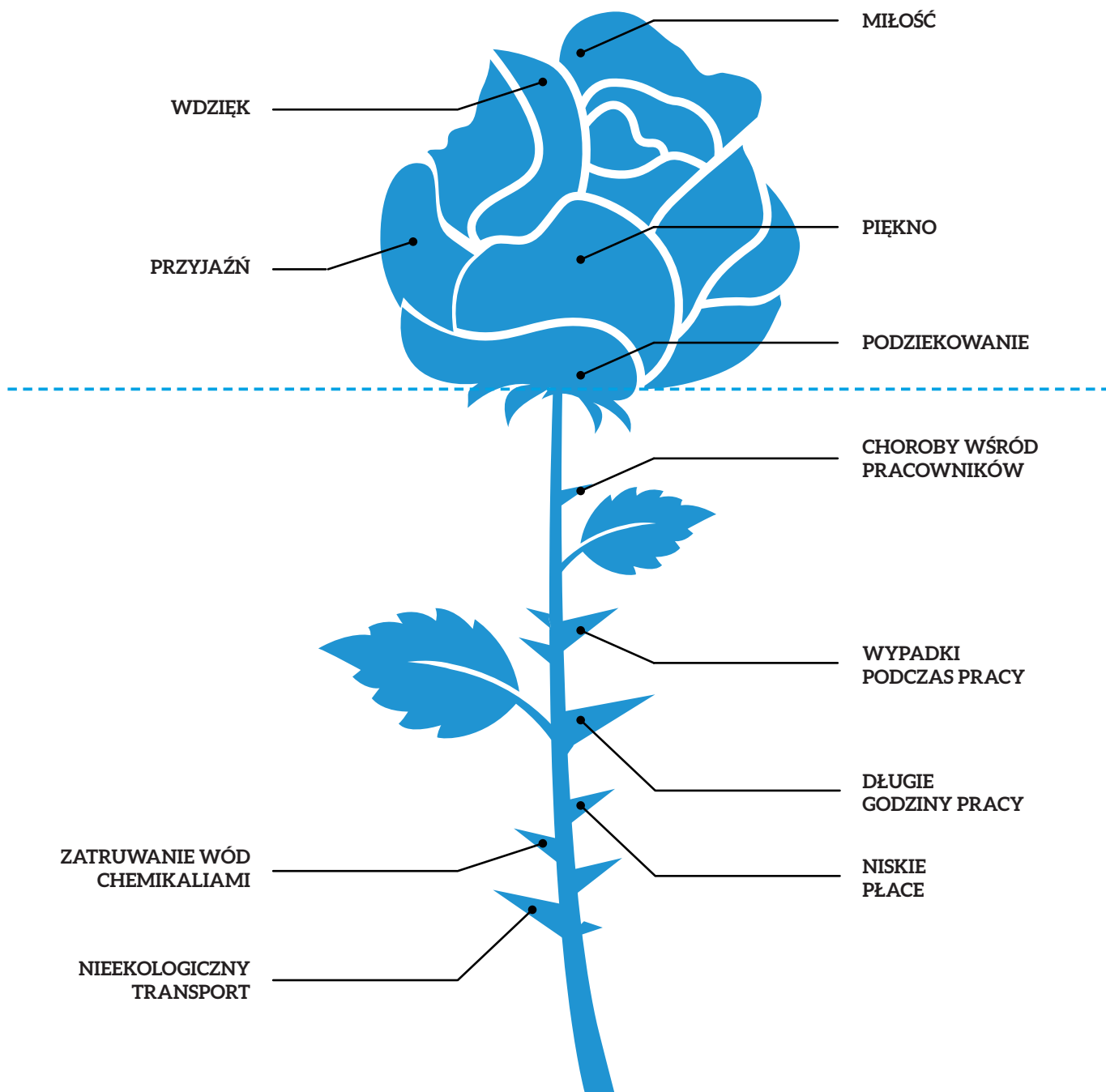
Zamierzam zmienić...

Prezentacja odpowiedzi uczniów może przybrać formę „rundy bez przymusu” (każdy uczeń po kolei ma możliwość zabrania głosu lub, jeśli nie chce tego robić, mówi „pasuję”).

Możesz też ograniczyć się jedynie do wypełnienia przez uczniów załącznika nr 0 – kryteriów sukcesu.

ZAŁĄCZNIK 0

Moje SUKCESY, czyli nowa wiedza i umiejętności	Postaw znak „+” przy sukcesach, które już udało ci się osiągnąć, a znak „-”, przy tych, na które dopiero przyjdzie kolej.	
	Lekcja nr 1	Lekcja nr 2
Umiem wyjaśnić pojęcia: globalne Południe i globalna Północ.		
Potrafię wskazać drogę jaką przebywa róża z Afryki do Polski.		
Umiem wyjaśnić pojęcie fair trade (sprawiedliwy handel).		
<Z> Umiem wyjaśnić pojęcie globalizacja.		
Potrafię opisać warunki pracy przy hodowli róż.		
Potrafię wskazać przynajmniej dwa zagrożenia związane z uprawą róż w Afryce.		
Potrafię wymienić co najmniej 3 działania, które są podejmowane na rzecz uczynienia handlu różami bardziej sprawiedliwym.		
Potrafię wymienić przynajmniej 3 produkty, z których korzystam na co dzień, pochodzące z krajów globalnego Południa.		
<Z> Umiem wyjaśnić pojęcie żywnościokilometry (foodmiles).		
<Z> Wiem czym kierują się ludzie podejmując decyzję o zakupie danego produktu.		
<Z> Znam podstawowe prawa człowieka, które nie są przestrzegane w związku z produkcją róż.		

ŚRODOWISKO

LUDZIE

Grupa 1**Śląskie wyrasta na florystyczną potęgę (1)**

(...) Hurtownia Róża, to jedno z najmłodszych „dzieci” Beaty i Marka Dzidów. Od blisko 30 lat małżeństwo prowadzi w Goczałkowicach-Zdroju specjalistyczne gospodarstwo ogrodnicze. Nazwisko Dzidów z zielonym biznesem związane jest od kilku pokoleń. - Ogrodnicze zaangażowanie jest naszą rodzinną tradycją - podkreśla Beata Dzida, współwłaściciel firmy. - W naszych szklarniach uprawialiśmy wiele gatunków kwiatów, m.in. goździki, lilie, frezje, gerbery czy tulipany. Ale to kwiat, który jest w nazwie firmy - róża - jest naszym najszlachetniejszym towarem eksportowym - uzupełnia.

Wśród trzydziestu odmian róż uprawianych na powierzchni trzech hektarów, swą urodą wyróżnia się długopędowa, ciemnoczerwona odmiana Red Naomi (...), od lat chętnie kupują ją floryści z całej aglomeracji, ościennych miast oraz nasi zagraniczni sąsiedzi. Cała rodzina Dzidów, bo w branży jest rodzeństwo, także kuzyni czy wujostwo Marka i Beaty, których gospodarstwa zlokalizowane są na terenie Górnego Śląska, przez cały rok uprawia kwiaty w szklarniach na ponad 20 hektarach.

Pani Beata zaznacza, że aby królowa kwiatów i inne gatunki roślin mogły długo cieszyć nasze oczy oraz zachwycać swym pięknem i świeżością, trzeba się mocno napracować. - Począwszy od wybrania do uprawy właściwej odmiany, przez optymalne warunki do jej wzrostu, odpowiednią fazę ścięcia kwiatów, po właściwe ich przechowywanie i transport - wymienia współwłaścicielka firmy. I jak dodaje, są to bardzo skomplikowane i pracochłonne procesy, przeprowadzane na żywym organizmie, jakim jest kwiat (...).

Katarzyna Domagała-Szymonek, Dziennik Zachodni, <http://www.dziennikzachodni.pl/strefa-biznesu/a/slaskie-wyrasta-na-florystyczna-potege.10371828/3/>, [dostęp: 2016.10.21]

Pytania do tekstu:

1. Kto jest bohaterem tekstu i czym się zajmuje?
2. W jakim kraju prowadzona jest opisana w tekście działalność?
3. Spośród poniższych stwierdzeń wskażcie te, które odnoszą się do treści artykułu. Następnie przepiszcie te stwierdzenia (tylko te wybrane) na kartki formatu A4 (jedno zdanie na jednej kartce).

Róże uprawia się w szklarniach.

Uprawa róż wymaga dużego nakładu pracy.

Kwiaty przebywają długą drogę, zanim trafią w ręce kupującego.

Ciepły klimat sprzyja uprawie róż.

Róże pochodzące z tego regionu można kupić w bardziej atrakcyjnej cenie niż z konkurencyjnych rynków.

Pracownicy narażeni są na niebezpieczeństwa, nie przestrzegają ich praw.

Właścicielami plantacji róż są osoby o innej narodowości niż ich pracownicy.

Uprawa róż w tym miejscu stanowi poważne zagrożenie dla środowiska.

Oprócz róż, uprawia się tu również między innymi goździki i tulipany.

Grupa 2

Śląskie wyrasta na florystyczną potęgę (2)

(...) Eksperci szacują, że nawet 95 proc. róż sprzedawanych w krajach europejskich trafia do nas z Czarnego Kontynentu - Zimbabwe, Kenii, RPA czy Etiopii.

Choć przy uprawach głównie pracują mieszkańcy Afryki, to właścicielami większości plantacji są Europejczycy, a dokładniej Holendrzy. - To właśnie w Holandii znajduje się jedna z największych giełd kwiatowych, na której zaopatrują się floryści z całego świata - komentuje dr Szewczyk-Taranek. Dlatego giełda w Aalsmeer to jeden z przystanków na długiej drodze, jaką pokonują importowane kwiaty do polskich hipermarketów. - Przed 20-30 laty Holendrzy założyli bardzo dużo plantacji w Afryce, szczególnie w Kenii, w okolicach jeziora Naivasha, gdzie koszty produkcji są dużo tańsze (uprawia się tam głównie róże - w 90 proc. także goździki czy tulipany - przyp. red.) - opowiada ekspert z UR.

Tę emigrację wymusiła na Holendrach zmiana struktury sprzedaży kwiatów ciętych. Co-raz więcej interesowały się nią wielkie sklepy, hipermarkety czy dyskonty. Problem polegał na tym, że chciały kwiaty wytrzymałe i tanie. A o wiele bardziej opłaca się uprawiać rośliny tam, gdzie jest ciepło, nie potrzeba dodatkowej energii do ogrzania szklarni, do tego pod ręką jest tania siła robocza. Efekt pracy Afrykańczyków, nieraz okupionej zdrowiem i życiem młodych kobiet, poznamy po niższej cenie i słabszej jakości. Do tego nie pachną, nad czym szczególnie ubolewają klienci „starej daty”. Eksperci podkreślają, że to akurat nie jest niczym dziwnym.

- Zapach kwiatów jest skorelowany z trwałością rośliny, szczególnie róże, które pachną, nie będą trwałe - wyjaśnia dr Szewczyk-Taranek. - Tymczasem dla klientów liczy się wygląd i cena kwiatów, dla producentów odporność na szkodniki i ich trwałość. Zapach schodzi na dalszy plan - dodaje (...).

Katarzyna Domagała-Szymonek, Dziennik Zachodni, <http://www.dziennikzachodni.pl/strefa-biznesu/a/slaskie-wyrasta-na-florystyczna-potege.10371828/3/>, [dostęp: 2016.10.21]

Pytania do tekstu:

1. Na jakim kontynencie znajdują się wspomniane w tekście plantacje róż?
2. Dlaczego w Kenii powstało tak wiele plantacji róż?
3. Spośród poniższych stwierdzeń wskażcie te, które odnoszą do treści artykułu. Następnie przepiszcie te stwierdzenia (tylko te wybrane) na kartki formatu A4 (jedno zdanie na jednej kartce).

Róże uprawia się w szklarniach.

Uprawa róż wymaga dużego nakładu pracy.

Kwiaty przebywają długą drogę, zanim trafią w ręce kupującego.

Ciepły klimat sprzyja uprawie róż.

Róże pochodzące z tego regionu można kupić w bardziej atrakcyjnej cenie niż z konkurencyjnych rynków.

Pracownicy narażeni są na niebezpieczeństwa, nie przestrzegają ich praw.

Właścicielami plantacji róż są osoby o innej narodowości niż ich pracownicy.

Uprawa róż w tym miejscu stanowi poważne zagrożenie dla środowiska.

Oprócz róż, uprawia się tu również między innymi goździki i tulipany.

Grupa 3

Kenia. Róże podlewane potem

(...) Jedna szklarnia - każda zajmuje hektar - to jedna odmiana róż. W sumie na farmie hoduje się ich 12. Po ścięciu kwiaty przechodzą kontrolę jakości: brak płatków albo krzywy kielich kwalifikują egzemplarz do kosza. Podobnie kolce - te usuwa się w pierwszej kolejności. Klient nie może się skaleczyć.

Potem róże, posortowane według wielkości i koloru, trafiają do ogromnej chłodni. Kobiety w czepkach i fartuchach pakują je do tekturowych pudeł z logo klienta i nazwą odmiany. Romantyczną, na przykład „Red Ice Roses“ - „róże z czerwonego lodu“. Maszyna przypominająca olbrzymi odkurzacz wysysa z każdego zakamarka opakowania resztki ciepłego powietrza.

Tak spreparowane kwiaty ruszają w wielogodzinną podróż, oczywiście w chłodni, na lotnisko w Nairobi. To najbardziej ryzykowny etap produkcji: na kenijskich drogach jest dużo wypadków, nikogo nie dziwią gigantyczne zatory i napady z bronią w ręku.

(...) - Do Europy kwiaty trafiają w ciągu doby - mówi Tighlman Rouse, chudy, piegowaty, rudawy trzydziestolatek. I naturalnie biały; większość właścicieli wielkich farm to biali.

Tighlman („ mów mi Tim“) podrzuca mnie pod Nanyuki z Kongoni River Farm. Jego posiadłość leży tuż obok. 4 tysiące hektarów odziedziczył po rodzicach. Ma dwa paszporty, kenijski i amerykański, skończył elitarną szkołę w Kapsztadzie, agrotechnikę studiował w USA.

Rozmawiamy w kolonialnym domu z szarego kamienia. Kilkaset metrów dalej mającą czworaki. Czarnych pracowników oddziela od Tima płot pod napięciem. Tak jest bezpieczniej (...).

Adam Leszczyński, Gazeta Wyborcza, http://wyborcza.pl/magazyn/1,124059,17406103,Kenia__Roze_podlewane_potem.html, [dostęp: 2016.10.21]

Pytania do tekstu:

1. Kto jest bohaterem tekstu i czym się zajmuje?
2. W jakim kraju prowadzona jest opisana w tekście działalność?
3. Spośród poniższych stwierdzeń wskażcie te, które odnoszą do treści artykułu. Następnie przepiszcie te stwierdzenia (tylko te wybrane) na kartki formatu A4 (jedno zdanie na jednej kartce).

Róże uprawia się w szklarniach.

Uprawa róż wymaga dużego nakładu pracy.

Kwiaty przebywają długą drogę, zanim trafią w ręce kupującego.

Ciepły klimat sprzyja uprawie róż.

Róże pochodzące z tego regionu można kupić w bardziej atrakcyjnej cenie niż z konkurencyjnych rynków.

Pracownicy narażeni są na niebezpieczeństwa, nie przestrzegają ich praw.

Właścicielami plantacji róż są osoby o innej narodowości niż ich pracownicy.

Uprawa róż w tym miejscu stanowi poważne zagrożenie dla środowiska.

Oprócz róż, uprawia się tu również między innymi goździki i tulipany.

Grupa 4

Doc Review: „Biznes kwitnie“

Róże oznaczają w Kenii nie tylko ciężką pracę i poranione ręce kobiet lecz również poważne w skutkach zatrucia chemikaliami. W Holandii jednak wiążą się z największymi targami kwiatów, przynoszącymi rocznie dochód o wartości 4 miliardów euro.

Produkcja kwiatów odbywa się w większości w krajach trzeciego świata. Kenia eksportuje kwiaty warte 400 milionów euro rocznie, zatrudniając przy tym 300 000 ludzi.

W kenijskich fabrykach robotnicami są głównie kobiety.

(...) Pracują codziennie po dwanaście godzin dziennie, bez odpowiedniego zabezpieczenia i masek. Wiele z nich pada ofiarą tragicznych wypadków, ale prawdziwe dane nie są znane, gdyż statystyki podlegają utajnieniu.

Pojedyncza róża potrzebuje półtora litra wody dziennie, a w fabryce rosną ich miliony. Konieczny jest stały dostęp do wody, co ma negatywny wpływ na środowisko. Fabryki zmniejszają poziom wód w zbiornikach, zatruwając je chemikaliami. Skażoną wodę piją z kolei mieszkańcy okolicznych wiosek i w ten sposób stają się kolejnymi ofiarami kwiatowego biznesu.

Film* jest wstrząsającym i bardzo wiarygodnym obrazem niebezpiecznych skutków, jakie niesie ze sobą rozwijająca się w Kenii produkcja kwiatów (...).

* Holenderski reżyser, Ton van Zandvoort, nakręcił w 2009 roku dokument pod tytułem „Kwitnący interes”, w którym pokazał, w jakich warunkach pracują ludzie na afrykańskich plantacjach róż.

Anna Desponds, Afryka.org, <http://afryka.org/afryka/doc-review---biznes-kwitnie-,news/>, [dostęp: 2016.10.21]

Pytania do tekstu:

1. Jakie negatywne skutki dla środowiska ma produkcja kwiatów w Kenii?
2. Z jakimi zagrożeniami dla życia i zdrowia związana jest praca w fabrykach róż w Kenii?
3. Spośród poniższych stwierdzeń wskażcie te, które odnoszą się do treści artykułu. Następnie przepiszcie te stwierdzenia (tylko te wybrane) na kartki formatu A4 (jedno zdanie na jednej kartce).

Róże uprawia się w szklarniach.

Uprawa róż wymaga dużego nakładu pracy.

Kwiaty przebywają długą drogę, zanim trafią w ręce kupującego.

Ciepły klimat sprzyja uprawie róż.

Róże pochodzące z tego regionu można kupić w bardziej atrakcyjnej cenie niż z konkurencyjnych rynków.

Pracownicy narażeni są na niebezpieczeństwa, nie przestrzega się ich praw.

Właścicielami plantacji róż są osoby o innej narodowości niż ich pracownicy.

Uprawa róż w tym miejscu stanowi poważne zagrożenie dla środowiska.

Oprócz róż, uprawia się tu również między innymi goździki i tulipany.

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (fragmenty)**Artykuł 7**

Państwa Strony niniejszego Paktu uznają prawo każdego do korzystania ze sprawiedliwych i korzystnych warunków pracy, obejmujących w szczególności:

- a) wynagrodzenie zapewniające wszystkim pracującym jako minimum:
 - I. godziwy zarobek i równe wynagrodzenie za pracę o równej wartości bez jakiegokolwiek różnicy; w szczególności należy zagwarantować kobietom warunki pracy nie gorsze od tych, z jakich korzystają mężczyźni, oraz równą płacę za równą pracę;
 - II. zadowalające warunki życia dla nich samych i ich rodzin zgodnie z postanowieniami niniejszego Paktu;
- b) warunki pracy odpowiadające wymaganiom bezpieczeństwa i higieny;
- c) równe dla wszystkich możliwości awansu w pracy na odpowiednio wyższe stanowisko w oparciu jedynie o kryteria stażu pracy i kwalifikacji;
- d) wypoczynek, wolny czas i rozsądne ograniczenie czasu pracy, okresowe płatne urlopy oraz wynagrodzenie za dni świąteczne.

Artykuł 8

Państwa Strony niniejszego Paktu zobowiązują się zapewnić:

- a) prawo każdego do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych według własnego wyboru, w celu popierania i ochrony swych interesów gospodarczych i społecznych, jedynie pod warunkiem przestrzegania przepisów statutowych danej organizacji; korzystanie z tego prawa nie może podlegać innym ograniczeniom niż przewidziane w ustawie i konieczne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego albo dla ochrony praw i wolności innych osób;
- b) prawo związków zawodowych do zakładania krajowych federacji lub konfederacji oraz prawa tychże do tworzenia międzynarodowych organizacji związkowych lub do przystępowania do nich;
- c) prawo związków zawodowych do swobodnego wykonywania swej działalności, bez ograniczeń innych, niż przewidziane w ustawie i konieczne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego albo dla ochrony praw i wolności innych osób;
- d) prawo do strajku pod warunkiem, że będzie ono wykonywane zgodnie z ustawodawstwem danego kraju.

Gra pt. „Sieć”

- 1) Kenia liczy około 46 milionów mieszkańców.
- 2) Polska liczy około 38 milionów mieszkańców.
- 3) Bezrobocie w Kenii wynosi 9 %.
- 4) Bezrobocie w Polsce wynosi 9 %.
- 5) Przewidywana długość życia w Kenii to niecałe 62 lata.
- 6) Przewidywana długość życia w Polsce to ponad 77 lat.
- 7) Podczas olimpiady w Rio de Janeiro w 2016 roku reprezentacja Kenii zdobyła 6 złotych medali i zajęła 15 miejsce w klasyfikacji medalowej.
- 8) Podczas olimpiady w Rio de Janeiro w 2016 roku reprezentacja Polski zdobyła 2 złote medale i zajęła 33 miejsce w klasyfikacji medalowej.
- 9) Na podstawie wskaźnika rozwoju społecznego Kenię uznaje się za kraj słabo rozwinięty.
- 10) Na podstawie wskaźnika rozwoju społecznego Polskę uznaje się za kraj bardzo wysoko rozwinięty.
- 11) Najwyższy szczyt Polski, Rysy, ma 2499 m n.p.m.
- 12) Najwyższy szczyt Kenii, Batian, ma 5199 m n.p.m.
- 13) PKB na mieszkańca w Polsce wynosi 12 492 dolary amerykańskie.
- 14) PKB na mieszkańca w Kenii wynosi 1 434 dolary amerykańskie.
- 15) Średnia miesięczna pensja w Kenii wynosi około 76 dolarów amerykańskich.
- 16) Średnia miesięczna pensja w Polsce wynosi około 1000 dolarów amerykańskich.
- 17) Polak przeciętnie emituje 8 ton dwutlenku węgla w ciągu roku.
- 18) Kenijczyk przeciętnie emituje 0,3 tony dwutlenku węgla w ciągu roku.
- 19) Dzikie zwierzęta żyjące w Polsce to m.in.: niedźwiedź brunatny, ryś, wilk, łoś, kuna.
- 20) Dzikie zwierzęta żyjące w Kenii to m.in.: słoń, nosorożec, hipopotam, lew, bawół.
- 21) 67 % mieszkańców Polski korzysta z Internetu.
- 22) 43 % mieszkańców Kenii korzysta z Internetu.
- 23) Produkty eksportowane przez Kenię to między innymi: herbata, kwiaty, cement.
- 24) Produkty eksportowane przez Polskę to między innymi: jabłka, meble, łodzie.
- 25) Pierwsze pięć miejsc w PZU Maratonie Warszawskim w 2016 roku zajęli Kenijczycy.

Przeczytajcie poniższe teksty i zdecydujcie czy przedstawione w nich działania zostały przeprowadzone z inicjatywy ludzi/institucji z globalnej Północy czy z globalnego Południa. Następnie wypiszcie, w które z zaproponowanych akcji w jaki sposób mógłby się włączyć zwykły obywatel.

- 1) Brytyjski minister ds. rozwoju międzynarodowego Douglas Alexander w 2008 roku wezwał Brytyjczyków, by przed zbliżającymi się Walentynkami wybierali róże z Kenii. Według ministra, poprawi to sytuację hodowców w tym kraju, gdzie od grudniowych wyborów prezydenckich trwają krwawe walki plemienne. (...) Kupowanie kwiatów z krajów rozwijających się sprawia, że ludziom tam żyje się łatwiej - zaznaczył minister (...). (Minister apeluje, by w Walentynki kupować róże z Kenii, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Minister-apeluje-by-w-Walentynki-kupowac-roze-z-Kenii,wid,9653441,wiadomosc.html?ticaid=117d8f>, [dostęp: 2016.10.19])
- 2) W 2009 r. holenderski producent filmowy Ton van Zantvoort nakręcił film dokumentalny pt. „Kwitnący interes”, w którym przedstawił niebezpieczne skutki, jakie niesie ze sobą rozwijająca się w Kenii produkcja kwiatów. Dokument pokazywany był na wielu festiwalach filmowych na całym świecie, gdzie zdobył uznanie jury i publiczności. Dzięki temu o sprawie zrobiło się głośno, a wielkie firmy florystyczne musiały zmierzyć się z problemami wizerunkowymi.
- 3) Szacuje się, że około 65 proc. produkcji ciętych kwiatów wyprodukowanych w Kenii trafia na holenderskie aukcje, skąd kwiaty sprzedawane są dalej do odbiorców w Wielkiej Brytanii, Japonii, Rosji, Francji czy Niemczech. Około 25 proc. z eksportowanych kwiatów trafia natomiast bezpośrednio do ostatecznych odbiorców, co daje producentom możliwość uzyskania wyższego dochodu. Kenijska Rada Kwiatów zachęca lokalnych producentów do grupowania się i nawiązywania bezpośrednich kontaktów z odbiorcami z zagranicy. Omijając holenderskich pośredników, rolnicy będą mogli zarobić więcej na swoich kwiatkach.
- 4) Coraz więcej farm zlokalizowanych w regionie jeziora Naivasha stara się o uzyskanie certyfikatu etycznego handlu. Ma on dowodzić, że przestrzega się praw człowieka, zapewnia godziwe warunki pracy i płacy, pomaga w rozwoju lokalnej społeczności. Róże ze znacznikiem Fair Trade są dostępne w wielu europejskich supermarketach, a klienci są gotowi zapłacić za nie więcej niż za produkty bez certyfikatu.

Artykuły prasowe

- Anna Desponds, Doc Review: „Biznes kwitnie“, Afryka.org, <http://afryka.org/afryka/doc-review---biznes-kwitnie-news/>, [dostęp: 2016.10.21]
- Katarzyna Domagała-Szymonek, Śląskie wyrasta na florystyczną potęgę, Dziennik Zachodni, <http://www.dziennikzachodni.pl/strefa-biznesu/a/slaskie-wyrasta-na-florystyczna-na-potege,10371828/3/>, [dostęp: 2016.10.21]
- Adam Leszczyński, Kenia. Róże podlewane potem, Gazeta Wyborcza, http://wyborcza.pl/magazyn/1,124059,17406103,Kenia__Roze_podlewane_potem.html, [dostęp: 2016.10.21]
- Food miles, http://www.ekonsument.pl/a439_food_miles.html, [dostęp: 2016.10.19]
- Kwitnący interes, http://www.ekonsument.pl/a66680_kwitnacy_interes.html#.WA_OoeCLTIU, [dostęp: 2016.10.21]
- Nie ma róży bez kolców, Newsweek, <http://www.newsweek.pl/swiat/nie-ma-rozy-bez-kolcow,62384,1,1.html>, [dostęp: 2016.10.19]
- <http://www.mpips.gov.pl/spoleczne-prawa-czlowieka---niowa/prawa-czlowieka/>, [dostęp: 2016.10.19]
- UE kupuje więcej kwiatów z Kenii, http://www.fresh-market.pl/owoce_i_warzywa/kwiaciarnstwo/najswiezsze_informacje/ue_kupuje_wiecej_kwiatow_z_kenii,p941495008, [dostęp: 2016.10.20]
- Minister apeluje, by w Walentynki kupować róże z Kenii, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Minister-apeluje-by-w-Walentynki-kupowac-roze-z-Kenii,wid,9653441,wiadomosc.html?ticaid=117d8f>, [dostęp: 2016.10.19]
- James Macharia, Kenyan MPs defy president, hike pay to 130 times minimum wage, <http://www.reuters.com/article/us-kenya-reform-idUSBRE94ROMW20130528>, [dostęp: 2016.10.19]

Dokumenty

- Human Development Report 2015, http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015_human_development_report.pdf, [dostęp: 2016.10.19]
- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19770380169>, [dostęp: 2016.10.19]

Scenariusz projektu

Przewodnicy

po świecie

współzależności

Scenariusz projektu edukacyjnego dla klas IV – VI drugiego etapu edukacyjnego z rozszerzeniem dla klas I-III trzeciego etapu edukacyjnego

Projekt może być realizowany na II i III etapie edukacyjnym. Literą <Z> (zaawansowany) oznaczono treści przeznaczone do realizacji dla uczniów starszych.

CELE OGÓLNE PROJEKTU:

- przybliżymy społeczności szkolnej wybrane współzależności między globalnym Południem a globalną Północą w obszarze społeczeństwa, środowiska i ekonomii;
- przeprowadzimy działania pokazujące w jaki sposób można przyczynić się do rozwiązania problemów państw globalnego Południa związanych z ochroną środowiska i nieprzestrzeganiem praw człowieka;
- zachęcimy uczniów i dorosłych do zmiany zachowań obywatelskich, konsumenckich i wzmocnienia postaw proekologicznych.

CELE SZCZEGÓŁOWE WYRAŻONE W JĘZYKU UCZNIÓW (DOTYCZĄ ZESPOŁU PROJEKTOWEGO – UCZNIÓW BIORĄCYCH UDZIAŁ W REALIZACJI PROJEKTU):

- dowiemy się w jaki sposób mieszkańcy globalnego Południa i globalnej Północy od siebie zależą;
- zaproponujemy działania zmierzające do uczynienia relacji między Południem i Północą bardziej sprawiedliwymi;
- zachęcimy społeczność szkolną do podjęcia działań na rzecz zmierzenia się z globalnymi wyzwaniami;
- rozwiniemy umiejętności: planowania działań, pracy w zespole, pracy projektowej;

Dzięki temu staniemy się **Szkolnymi Przewodnikami po Świecie Współzależności**.

BEZPOŚREDNI ODBIORCY PROJEKTU EDUKACYJNEGO:

- wszyscy uczniowie szkoły;
- nauczyciele i pracownicy szkoły

POŚREDNI ODBIORCY PROJEKTU EDUKACYJNEGO:

- rodzice uczniów

SZKOŁA PODSTAWOWA

Podstawa programowa

II etap edukacyjny

- Historia i społeczeństwo – Uczeń:
 - 1.7 tłumaczy, odwołując się do przykładów, na czym polega postępowanie sprawiedliwe
 - 1.9 podaje przykłady konfliktów między ludźmi i proponuje sposoby ich rozwiązywania
 - 4. 3 podaje przykłady praw i obowiązków obywateli Rzeczypospolitej Polskiej;
 - 5.1 wyjaśnia znaczenie pracy w życiu człowieka i dostrzega jej społeczny podział
 - 5.3 podaje przykłady ważnych problemów współczesnej Polski, korzystając z różnych źródeł informacji (od osób dorosłych, z prasy, radia, telewizji, Internetu)
 - 7.1 wyjaśnia, co oznacza powiedzenie: „świat stał się mniejszy” i wskazuje przyczyny tego zjawiska;
 - 7.4 opowiada o przejawach nędzy na świecie oraz formułuje własną opinię o działaniach pomocowych podejmowanych przez państwa lub organizacje pozarządowe
- Przyroda – Uczeń:
 - 5.2 wyjaśnia wpływ codziennych zachowań w domu, w szkole, w miejscu zabawy na stan środowiska
 - 5.3 proponuje działania sprzyjające środowisku przyrodniczemu
 - 5.5 podaje przykłady pozytywnego i negatywnego wpływu środowiska na zdrowie człowieka
- Język polski – Uczeń:
 - I.1.9 wyciąga wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście (w tym rozpoznaje w nim prawdę lub fałsz)
 - III.1.1 tworzy spójne teksty na tematy poruszane na zajęciach, związane z otaczającą rzeczywistością i poznanymi tekstami kultur
 - II.1.8 uczestnicząc w rozmowie, słucha z uwagą wypowiedzi innych, mówi na temat; prezentuje własne zdanie i uzasadnia je;
- Etyka – Uczeń:
 - 3. Człowiek jako osoba; godność człowieka

III etap edukacyjny

- Wiedza o społeczeństwie - Uczeń
 - 23.1 porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność
 - 23. 2 uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą
 - 23.3 wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki

23.4 rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy)

- Język polski – Uczeń:

I.1.2 wyszukuje w wypowiedzi potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu

II.3.2 uwzględnia w interpretacji potrzebne konteksty, np. biograficzny, historyczny;

III.1.5 uczestniczy w dyskusji, uzasadnia własne zdanie, przyjmuje poglądy innych lub polemizuje z nimi

- Etyka – Uczeń:

1. Człowiek jako osoba; natura i godność człowieka

2. Praca i jej wartość dla człowieka, znaczenie etyki zawodowej.

OPIS PROJEKTU

Celem projektu jest poznanie przez uczniów globalnych współzależności i zachęcenie społeczności szkolnej do podjęcia konkretnych działań na rzecz uczynienia tych relacji bardziej sprawiedliwymi.

W ramach projektu uczniowie:

- Wykonają i zaprezentują wystawę składającą się z trzech części:
 - o Jak jest w państwach globalnego Południa?
 - o Dlaczego powinna nas interesować sytuacja państw globalnego Południa?
 - o Co możemy zrobić aby uczynić relacje między globalnym Południem i Północą bardziej sprawiedliwymi?

Wystawa powinna być rozmieszczona w różnych częściach szkoły. Na każdej planszy powinny znajdować się wskazówki informujące gdzie można znaleźć kolejne części galerii.

- **<Z>** Opracują listę działań, które każdy może podjąć, aby działać na rzecz globalnych wyzwań. Każdy uczeń będzie mógł zadeklarować, które działanie/działania zrealizuje. Obowiązuje zasada uczciwości (fair-play) – nie sprawdzamy i nie wymagamy żadnych dowodów potwierdzających wykonanie działania. Rezultaty mogą być odnotowywane w przygotowanych dla każdego ucznia dzienniczkach lub na forum – w wybranym w szkole miejscu zostanie rozwieszona lista działań, do których każdy uczeń będzie mógł się dopisać. Zachęcamy do wyboru drugiej opcji. Dzięki temu wszyscy będą widzieć postęp w składaniu deklaracji „Zrobię to!”.

Scenariusz zwraca uwagę na trzy elementy: społeczeństwo, gospodarkę oraz ochronę środowiska. Odpowiada to idei zrównoważonego rozwoju, która zakłada znalezienie równowagi między rozwojem gospodarczym i społecznym oraz ochroną środowiska naturalnego.

Definicja wg dokumentów Organizacji Narodów Zjednoczonych: „Zrównoważony rozwój Ziemi to rozwój, który zaspokaja podstawowe potrzeby wszystkich ludzi oraz zachowuje, chroni i przywraca zdrowie i integralność ekosystemów Ziemi, bez zagrożenia możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń i bez przekraczania długookresowych granic pojemności ekosystemów Ziemi”.

Ze względu na warunki infrastrukturalne, czasowe oraz różnorodny poziom umiejętności i dojrzałości uczniów, możliwe jest ograniczenie realizacji projektu nawet do jednego działania. Ważne, aby było ono przeprowadzone z zachowaniem wszystkich etapów procesu pracy projektowej i w jak największym stopniu zrealizowane samodzielnie przez uczniów.

Zachęcamy do zaprezentowania wystawy oraz przeprowadzenie akcji „Zrobię to!” w trakcie międzynarodowych akcji lub świąt:

- Tydzień Edukacji Globalnej (zwykle trzeci tydzień listopada)
- Światowy Dzień Konsumenta (15 marca)
- Międzynarodowy Dzień Matki Ziemi (22 kwietnia)
- Święto Pracy (1 maja)

Jak długo realizować projekt?

Minimalny czas przewidziany na realizację projektu to 3 tygodnie, a jego ostateczna długość zależy od ilości wybranych działań. Nauczyciel i uczniowie mają prawo dowolnie modyfikować poniższy scenariusz. Zalecamy, aby spotkania zespołu projektowego z nauczycielem odbywały się co najmniej raz w tygodniu.

Ze względu na wartość dydaktyczną oraz odwołanie do podstawy programowej kształcenia ogólnego, w tym ogólnych celów kształcenia na II etapie edukacyjnym, zajęcia związane z projektem można realizować podczas wybranych lekcji lub dodatkowych zajęć.

Kto może realizować projekt?

Większość celów projektu odwołuje się do podstawy programowej historii i społeczeństwa oraz przyrody. Scenariusz jest jednak przygotowany w taki sposób, aby mógł go zrealizować każdy nauczyciel, który wyraża zainteresowanie tematyką globalnego Południa oraz ideą zrównoważonego rozwoju.

Rodzice – zachęcamy, aby do działań projektowych włączyć rodziców. Rodzice mogą zostać opiekunami grup, wspierającymi uczniów w przeprowadzeniu zaplanowanych zadań. Dobrym pomysłem jest zasugerowanie, aby funkcję tę objęli rodzice, u których uczniowie będą się spotykać w domu, aby wykonać określone zadania. Opiekunów może być kilku na grupę, ale wtedy warto dokładnie ustalić podział zadań. Zwróć uwagę, że współpraca przy projekcie nie powinna być dla rodziców obowiązkiem narzuconym z góry, ale przyjemnym działaniem, które będzie sprzyjało wzmocnieniu relacji z dziećmi. Proponujemy, aby przed rozpoczęciem realizacji projektu poinformować o nim rodziców, wyjaśnić jego ideę i jednocześnie zaprosić do współpracy, wskazując w jakim zakresie rodzice mogliby pomóc w jego realizacji.

Uwagi

Przed rozpoczęciem projektu zalecamy zapoznać się z materiałami dla nauczycieli, w szczególności informacjami dotyczącymi Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa. Pomoże on w uniknięciu wzmocnieniu negatywnych stereotypów dotyczących globalnego Południa. Istnieje bowiem zagrożenie, że uczniowie (i rodzice) nierzetelnie i błędnie ukazując sytuację mieszkańców globalnego Południa wzmocnią nieprawdziwe a powszechne przekonania dotyczące ludzi tam żyjących.

OPIS DZIAŁAŃ W PROJEKCIE

Etap projektu	Działania / cel	godz. lekcyjne	daty
<p>O CO CHODZI? poznajmy się i dowiedzmy na czym polega projekt</p>	<p>przedstawienie i wyjaśnienie idei oraz celu projektu, zintegrowanie i zmotywowanie uczniów do pracy; poznanie podstawowych pojęć związanych z tematyką projektu: <i>współzależności, zrównoważony rozwój, potrzeby, globalne Południe, globalna Północ.</i></p>	2	
<p>GLOBALNE PYTANIA szukamy odpowiedzi</p>	<p>zaprezentowanie przez grupy odpowiedzi na pytania: jak jest na globalnym Południu, dlaczego nas to interesuje, co możemy zrobić aby uczynić relacje między Południem a Północą bardziej sprawiedliwymi); omówienie i wyjaśnienie zasad przekazywania informacji o globalnym Południu (Kodeks w sprawie...), poznanie pojęć: <i>food miles</i> i <i>odcisk ekologiczny</i></p>	2	
<p>Jak przedstawić globalne współzależności? – sprawdzamy projekt galerii i dzienniczka/forum</p>	<p>sprawdzenie poprawności projektów plansz i <Z> dzienniczka/forum akcji „Zrobię to!”; wymiana wiedzy i doświadczenia związanych z zagadnieniami globalnych współzależności</p>	2	
<p>Działamy! – wystawa i <Z> akcja „Zrobię to!”</p>	<p>prezentacja wyników prac grup odpowiedzialnych za stworzenie galerii plansz; <Z> przeprowadzenie akcji „Zrobię to!”; zachęcanie uczniów do wzięcia udziału w projekcie.</p>	2	
<p>Dlaczego było warto? – podsumowanie i refleksja</p>	<p>dokonanie ewaluacji projektu; refleksja nad mocnym i słabymi stronami realizacji działań projektowych.</p>	2	

działania

O CO CHODZI? – POZNAJMY SIĘ I DOWIEDZMY NA CZYM POLEGA PROJEKT

CZAS ☉ 2 x 45 min.

CEL: przedstawienie i wyjaśnienie idei oraz celu projektu; zintegrowanie i zmotywowanie uczniów do pracy; poznanie podstawowych pojęć związanych z tematyką projektu.

POMOCE: papier plakatowy/brystol, mazaki/kreda, tablica/flipchart, karteczki samoprzylepne, mapa świata z zaznaczonymi granicami państw, wybrane załączniki.

Wstęp – czym jest globalne Południe i Północ?

1. Przywitaj się z uczniami. Podziękuj za przybycie. Przedstaw cel waszego spotkania.
2. Upewnij się, czy uczniowie wiedzą czym jest globus. Następnie pokaż im go. Poproś, aby każdy z nich zakręcił kulą ziemską, zamknął oczy, i wskazując palcem wylosował miejsce na globie. Powinien je opisać według schematu:
 - a. Leży ono na południowej/północnej części globu
 - b. Myślę, że jest tam...
 - c. Wydaje mi się, że ludzie tam...
 - d. Chciałbym/nie chciałbym tam pojechać bo,...
3. Podsumuj zabawę. Podkreśl trafne wypowiedzi uczniów, skoryguj błędne. Wyjaśnij, że właśnie opisali pojęcia globalnego Południa i Północy. Możesz przytoczyć definicję:

Kraje globalnego Południa to kraje potocznie nazywane krajami rozwijającymi się, leżące na półkuli południowej, z paroma wyjątkami krajów wysoko uprzemysłowionych (np. Australii czy Nowej Zelandii). W krajach Afryki, Azji i Ameryki Południowej mieszka większość ludności świata (wedle różnych danych od 2/3 do 3/4 wszystkich mieszkańców świata). Wolimy używać nazwy „globalne Południe”, ponieważ nie jest ona wartościująca tak jak np. pejoratywne i nieaktualne określenie „Trzeci Świat” ani myląca jak nazwa „kraje rozwijające się” – często problem polega na tym, że kraje te się wcale nie rozwijają.

http://www.pah.org.pl/nasze-dzialania/218/177/co_to_znaczy_kraj_globalnego_poludnia

Globalne współzależności

1. Zanimuj burzę mózgów:
 - a. Co łączy obie półkule?
 - b. Co łączy ludzi z obu półkul?
 - c. W jaki sposób od siebie zależymy?

2. Zapisz zgłoszone propozycje. Zwróć uwagę (ewentualnie dodając własne przykłady), że łączy nas: środowisko (morza i oceany, wspólna planeta, powietrze, zanieczyszczenia, zjawiska klimatyczne), gospodarka (handel, te same produkty sprzedawane na całym globie) i ludzie (migracje; kultura – np. filmy, seriale oglądane w różnych częściach świata).

Jakie ludzie mają potrzeby?

1. Narysuj na tablicy trzy obszary: środowisko, gospodarka, ludzie.
2. Rozdaj karteczki samoprzylepne. Poproś uczniów, aby zapisali na nich potrzeby ludzi związane z tymi obszarami i odpowiednio je przykleili.
3. Zwróć uwagę, że każdy człowiek ma potrzeby, bez zaspokojenia których nie jest w stanie przeżyć, np.: naturalne (jedzenie, picie, mycie się, odpowiednia ilość snu); bezpieczeństwa (życie w pokoju, posiadanie „dachu nad głową”, zabezpieczenie przed chorobą i bezrobociem). Ludzie przejawiają również inne potrzeby (przynależności, uznania i szacunku oraz samorealizacji).
4. Zapytaj uczniów, czy ich zdaniem każdy człowiek ma prawo do tego, aby móc zaspokoić swoje potrzeby. Uczniowie powinni dojść do wniosku, że tak, i że to gwarantuje prawo międzynarodowe (prawa człowieka).
5. Poproś uczniów, aby zdjęli karteczki z potrzebami, których ludzie w pewnych częściach świata nie są w stanie zaspokoić. Uczniowie powinni zdjąć wszystkie karteczki.

Czym jest zrównoważony rozwój?

1. Na podłodze połóż arkusz papieru (np. gazety). Rozłóż go tak, aby swobodnie mogły na nim stać trzy osoby. Zaprosz do zabawy uczniów – najpierw trzech. Ich zadaniem jest trzymać się wzajemnie obiema rękami i nie wyjść poza obszar gazety.
2. Co 10 sekund losuj wskazówkę do gry (załącznik nr 1).
3. Zakończ grę w momencie wyjścia poza papier pierwszego ucznia lub wyczerpania wskazówek.
4. Zapytaj uczniów:
 - a. Dlaczego arkusz papieru się kurczył?
 - b. Dlaczego przybywało uczniów?
 - c. Co się rozwijało a co zmniejszało?
 - d. Czy zachowana była równowaga między środowiskiem, gospodarką i społeczeństwem?
5. Wprowadź pojęcie zrównoważonego rozwoju. Odnosi się ono do ludzi (społeczeństwa), środowiska i ekonomii (powiązań gospodarczych). Wszystkie te elementy są jednakowo istotne. Konieczne jest też patrzenie w przyszłość i dbanie o to, aby nasz obecny rozwój nie ograniczył możliwości rozwoju przyszłych pokoleń.

Definicja wg dokumentów Organizacji Narodów Zjednoczonych: „Zrównoważony rozwój Ziemi to rozwój, który zaspokaja podstawowe potrzeby wszystkich ludzi oraz zachowuje, chroni i przywraca zdrowie i integralność ekosystemów Ziemi, bez zagrożenia możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń i bez przekraczania długookresowych granic pojemności ekosystemów Ziemi”.

W tym miejscu możesz zakończyć lekcję, a następną część przeprowadzić na kolejnym spotkaniu.

Dlaczego warto o tym mówić?

1. Poproś uczniów, aby zastanowili się dlaczego warto informować innych uczniów o: współzależnościach między globalnym Południem i Północą oraz problemach z tym związanych.
2. Zapisz propozycje odpowiedzi na tablicy. Uczniowie powinni zrozumieć, że pierwszym krokiem do wprowadzenia zasad zrównoważonego rozwoju oraz ochrony praw człowieka w globalnym Południu jest zwiększanie świadomości wśród ludzi na ten temat. **Im więcej ludzi wie i rozumie jak sytuacja globalnego Południa wpływa na globalną Północ i na odwrót, tym bardziej będzie skłonna do zmian swoich zachowań (politycznych i konsumenckich).**

O chodzi w projekcie?

1. Wyjaśnij ideę projektu: Angażując się w projekt stajecie się Szkolnymi Przewodnikami po Świecie Współzależności. Waszym celem jest przekazanie jak największej liczbie uczniów wiedzy o powiązaniach między globalnym Południem a globalną Północą oraz zachęcenie ich do tego, aby zmienili swoje zachowania, tak by móc wspierać ochronę praw człowieka i zrównoważony rozwój.
2. Następnie powiedz jakie działania są zaplanowane w projekcie (szczegółowy opis znajdziesz w załączniku nr 3 – karcie zadań):
 - Opracowanie galerii przedstawiającej związki między globalnym Południem i globalną Północą
 - **<Z>** Przeprowadzenie akcji „Zrobię to!”

Jak podzielimy się obowiązkami?

1. Przedstaw uczniom harmonogram projektu (przykładowy znajdziesz w załączniku nr 2) i karty zadań poszczególnych grup (załącznik nr 3)
2. Po omówieniu zadań i terminów ich wykonania poproś uczniów, aby zastanowili się, w realizacji których działań chcieliby uczestniczyć. Podkreśl, że nie powinni kierować się wyłącznie względami koleżeńskimi, ale także swoimi zdolnościami, talentami, hobby, umiejętnościami, tak aby mogły one być w jak największym stopniu wykorzystane podczas realizacji działań. Pamiętaj, że uczniowie powinni pracować w grupie. Do każdego działania powinno być zatem przypisanych kilku uczniów (jeśli uznają, że dadzą radę, mogą być zaangażowani jednocześnie w kilku grupach).

Ważne jest również, aby każdy otrzymał zadania na miarę swoich możliwości. Młodszy uczniowie lub mniej doświadczeni nie zawsze będą w stanie tak samo szybko i dobrze wykonać zadania, jak uczniowie starsi.

Podkreśl, aby każdy zastanowił się, jaką ilość czasu dysponuje i czy przydzielone zadanie zdąży wykonać. Przypomnij uczniom, że poza obowiązkami szkolnymi, mają również inne zajęcia: dodatkowe lekcje, czynności domowe. Z tego powodu nie wszyscy są w stanie zaangażować się w równym stopniu. Nie może to jednak być przyczyną wykluczenia kogoś z zespołu.

3. Wypełnij z uczniami harmonogram oraz karty zadań wraz z podziałem zadań. Upewnij się, czy każdy wie co i do kiedy ma zrobić. Na następne spotkanie uczniowie

- Wykonujący plansze: powinni umieć zaprezentować odpowiedzi na pytania zawarte w karcie zadań oraz wskazać źródła, z których korzystali.
- <Z> Przygotowujący akcję „Zrobię to!” powinni poznać zaproponowane w karcie zadań działania oraz umieć przedstawić je pozostałym grupom.

Jakie będą zasady naszej współpracy? Kontrakt.

Zanimuj dyskusję na temat zasad wzajemnej współpracy. Poproś uczniów, aby zgłosili propozycje reguł, które ich zdaniem ułatwią pracę w zespole. Zwróć uwagę na poniższe wartości:

- współzależność i współpraca – efekt naszego projektu zależy od nas wszystkich, a działanie każdego z nas uzależnione jest od wszystkich pozostałych, dlatego współpracujemy ze sobą (w razie trudności zawsze możemy poprosić o pomoc)
- zrównoważony rozwój – staramy się swoimi działaniami nie wpływać negatywnie na środowisko
- wspólny sukces – jeżeli widzę, że ktoś ma problem to oferuję swoją pomoc; wszyscy się staramy,
- terminowość,
- dobra atmosfera,
- poczucie humoru,
- zaufanie,
- odpowiedzialność.

PODSUMOWANIE. Poproś uczniów o ocenę zajęć. Do tego celu wykorzystaj metodę zwaną ruchomą tarczą. Będziecie potrzebowali trochę wolnej przestrzeni (możecie wyjść na korytarz). Na środku pomieszczenia umieść jakiś przedmiot (np. pochodzący z globalnego Południa). Poproś, aby uczniowie stanęli w odległości 4 dużych kroków od tego przedmiotu. Jeżeli będą zgadzać się ze stwierdzeniami, które za chwilę wygłosisz, zbliżą się do niego, jeśli zaś będą przeciwnego zdania, oddalą się. Na koniec tej zabawy, na podstawie dystansu uczniów od przedmiotu, poznasz ich opinie. Przykładowe stwierdzenia:

- osiągnęliśmy cele, które sobie wyznaczyliśmy na dzisiaj,
- spotkanie przebiegło w przyjaznej atmosferze,
- zdobyłem/am nową wiedzę,
- byłem twórczy,
- wiem co mam zrobić,
- wiem do kiedy mam to zrobić.

CZAS ⌚ 2 x 45 min.

CEL: zaprezentowanie przez grupy odpowiedzi na zawarte w ich kartach pracy pytania (jak jest w globalnym Południu, dlaczego nas to interesuje, co możemy zrobić aby uczynić relacje między Południem a Północą bardziej sprawiedliwymi); zweryfikowanie poprawności udzielonych odpowiedzi; wskazanie dodatkowych propozycji działań na rzecz sprawiedliwych relacji Południe-Północ; omówienie i wyjaśnienie zasad przekazywania informacji o globalnym Południu (Kodeks w sprawie....)

POMOCE: 3 arkusze większego formatu papieru (min. A3); Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa.

Wstęp – przypomnienie (rekapitulacja wtórna)

1. Zapytaj uczniów, czego potrzebują lub jakie mieli ostatnio potrzeby. Podziel przez odliczanie uczniów na 3-5 osobowe grupy. Każda grupa ma za zadanie stworzyć ze swoich ciał maszynę, która zaspokoi wybraną przez grupę potrzebę (jeśli uczniowie nie mogą zdecydować co jest ich potrzebą, to narzuć im lub wskaż, że jest to potrzeba opisana wcześniej przez lidera grupy). Maszyna powinna być:
 - a. ekologiczna,
 - b. bezpieczna dla ludzi pracujących przy niej warunki osobom przy nim pracującym,
 - c. dochodowa, czyli przynosić zysk.
2. Podsumuj ćwiczenie przypominając poznane na poprzednich zajęciach pojęcia: zrównoważony rozwój; potrzeba; globalne Południe i Północ; współzależności.

Jakie są odpowiedzi?

1. Poproś uczniów, aby zaprezentowali odpowiedzi na przedstawione w kartach pracy pytania. Zwróć szczególną uwagę, czy:
 - a. Odpowiedzi są udzielone na wybrane pytania
 - b. Uczniowie wskazali źródło, z którego czerpali informację (linki, data dostępu, tytuł, autor)
 - c. Wszyscy uczniowie byli na miarę swoich możliwości zaangażowani w wykonanie zadania
2. Zanimuj dyskusję na temat tego co uczniów:
 - a. Zaskoczyło w prezentacjach?
 - b. Czego nie wiedzieli?
 - c. Czym różni się świat globalnego Południa od Północy?
 - d. Czy uważają, że konieczne jest podjęcie działań zmierzających do uczynienia relacji między Południem a Północą bardziej sprawiedliwym? Dlaczego?

Co możemy zrobić?

1. Wykorzystując metodę 365 poproś uczniów, aby wskazali jak najwięcej działań, które mogą podjąć aby upowszechnić zasadę zrównoważonego rozwoju i tym samym działać na rzecz sprawiedliwości i pokoju?

Warsztat 365

Każda grupa przygotowuje trzy propozycje odpowiedzi. Na określone hasło (np. „glob”) grupy przekazują swoje rozwiązania kolejnym zespołom, które dopisują do nich trzy inne propozycje (przedtem muszą zapoznać się z odpowiedziami poprzednich grup). Nowe rozwiązania nie mogą się powtarzać z tymi, które już zostały wpisane. Takie przekazywanie odbywa się tyle razy, ile jest grup. Na koniec każdy z zespołów prezentuje opisane na swojej kartce pomysły.

2. Każda z grup prezentuje propozycje działań. Zapisz je na tablicy. Następnie wybierzcie te, które są najbardziej realne do przeprowadzenia.

<Z> Przygotowanie Akcji „Zrobię to!”

1. Przypomnij uczniom, że poza galerią zorganizują akcję „Zrobię to!”. Polegać ona będzie na zaprezentowaniu całej społeczności szkolnej działań, które każdy może podjąć, aby przyczynić się do wzrostu zasad zrównoważonego rozwoju oraz uczynić świat bardziej sprawiedliwym.
2. Poproś uczniów odpowiedzialnych za akcję aby zaprezentowali działania wymienione w ich karcie zadań. Wspólnie zastanówcie się, które wybieracie i które dodajecie (spośród wymienionych w warsztacie 365).
3. Wskaż możliwe formy zrealizowania akcji (dzienniczek; forum deklaracji). Zastanówcie się co wybieracie i jakie ustalicie zasady.
4. Ustal, czy uczniowie odpowiedzialni za akcję wiedzą jakie są ich obowiązki.

Jak mówić o globalnym Południu?

1. Przed zajęciami poproś wybranych uczniów z zespołu aby zrobili zdjęcie sugerujące nieprawdziwą sytuację (np. żeby 2 uczniów siedziało nad jedną książką, co mogłoby wskazywać, że polskich uczniów nie stać na podręczniki. Gdy tymczasem podręczniki są darmowe, a siedzą razem, bo ze sobą współpracują lub nie chcą nosić zbyt obciążonych plecaków). Ważne, aby pozostali uczniowie nie znali treści ani celu zadania. Możesz poprosić o wykonanie tego zadania również uczniów spoza zespołu.
2. Poproś uczniów o zaprezentowanie wykonanego zdjęcia. Zapytaj się, czego osoba nieznaną waszej szkoły i uczniów oraz sytuacji w Polsce mogłaby się z niego dowiedzieć. Zasugeruj możliwe opisy tego zdjęcia
 - a. Nazwa waszej miejscowości, Polska
 - b. Polscy uczniowie
 - c. Trudna sytuacja w polskich szkołach
 - d. Uczniowie wspólnie wykonujący zadanie z podręcznika.
3. Zapytaj, który z opisów oddaje prawdę, dlaczego.
4. Podsumuj zwracając uwagę na konieczność rzetelnego, adekwatnego doboru zdjęć oraz poprawnego podawania źródła, z których korzystali. Ważne jest też wyjaśnienie sytuacji oraz pokazanie różnych punktów widzenia danego problemu (zwłaszcza z perspektywy

mieszkańców globalnego Południa).

5. Możesz omówić pozostałe zasady zawarte w Kodeksie w sprawie obrazów i wiadomości...
6. Podkreśl, że uczniowie podobnie jak dziennikarze czy pracownicy organizacji pomocowych powinni przestrzegać zasad Kodeksu.

PODSUMOWANIE

1. Wyjaśnij uczniom, że na następne zajęcia powinni przynieść projekty plansz zawierające informacje – odpowiedzi na udzielone przez nich pytania, a także zdjęcia, rysunki przedstawione zgodnie z Kodeksem w sprawie... . Podziękuj za poświęcony czas i pracę.
2. Poproś, aby ocenili na ile udało wam się osiągnąć zakładany cel spotkania:
 - jeżeli uważają, że w pełni, podnoszą kciuk do góry,
 - jeżeli uważają, że częściowo, to unoszą kciuk w poziomie,
 - jeżeli uważają, że nie udało się osiągnąć celu, to kierują kciuk w dół

Oceńcie każde z poniższych kryteriów:

- a. Wiem, co mam zrobić
- b. Wiem, do kiedy mam to zrobić
- c. Wiem, z kim pracuję
- d. Uważam, że to co robimy jest ważne
- e. Dobrze się czułem na dzisiejszych zajęciach

JAK PRZEDSTAWIĆ GLOBALNE WSPÓŁZALEŻNOŚCI? - SPRAWDZAMY PROJEKT GALERII I DZIENNICZKA/FORUM

CZAS ⊕ 2 x 45 min.

CEL: sprawdzenie poprawności projektów plansz i dzienniczka/forum akcji „Zrobię to!”; wymiana wiedzy i doświadczenia związanych z zagadnieniami globalnych współzależności.

POMOCE: materiały do wykonania plansz i dzienniczków/forum akcji „Zrobię to!”; karta oceny pracy (załącznik nr 4)

Wstęp – Zabawa w jury

1. Przywitaj uczniów. Przedstaw im cel dzisiejszego spotkania.
2. Zaaranżuj przestrzeń tak, aby każda grupa mogła przedstawić swoją pracę w innym miejscu sali. W ten sposób stworzycie wstępną wersję galerii.
3. Każdemu uczniowi wręcz kartę oceny (załącznik nr 4). Poproś, aby każdy samodzielnie zwiedził wystawę i ocenił każdą z prac.

Co i jak trzeba poprawić?

1. Po obejrzeniu wystawy, oceńcie każdą z prac. Poproś uczniów aby przedstawili mocne strony i to co trzeba poprawić. Jeśli to konieczne skomentuj wypowiedzi i ustosunkuj się do nich.
2. Poproś uczniów, aby usiedli w grupach, w których pracowali nad planszami i/lub <Z> akcją „Zrobię to!”

Poprawiamy nasze dzieła!

1. Zadaniem każdej z grup jest wprowadzenie zmian zgodnie z uwagami przedstawionymi przez resztę uczniów i Ciebie.
2. Wspieraj uczniów w ich pracy i sprawdź, czy odpowiednio poprawili plansze.

PODSUMOWANIE

1. Podziękuj uczniom za pracę. Wyjaśnij co przed nimi: wywieszenie wystawy oraz <Z> przeprowadzenie akcji „Zrobię to!”
2. Usiądźcie w kręgu. Poproś, aby każdy powiedział, czego oczekuje po przygotowywanym przez was projekcie. Nie komentujcie odpowiedzi. Celem tego zadania jest wzbudzenie w uczniach refleksji na temat własnych działań.

DZIAŁAMY ! WYSTAWA I AKCJA

CZAS ⌚ 2 x 45 min.

CEL: prezentacja wyników prac grup odpowiedzialnych za stworzenie galerii plansz;
<Z> przeprowadzenie akcji „Zrobię to!”; zachęcanie uczniów do wzięcia udziału w projekcie.

POMOCE: materiały do wykonania plansz i dzienniczków/forum akcji „Zrobię to!”

Przed spotkaniem

Zanim wywiesicie plansze i przeprowadzicie akcję „Zrób to!”, zorganizuj spotkanie informacyjne dla pozostałych klas. Uczniowie z zespołu projektowego powinni wyjaśnić swoim kolegom i koleżankom:

- Czego dotyczy ich projekt;
- Jakie są zasady prezentacji wyników ich prac (jak zwiedzać galerię; <Z> jak wziąć udział w akcji „Zrobię to!”);
- Od kiedy do kiedy będzie można zwiedzać galerię i brać udział w akcji.

Wstęp

1. Przywitaj uczniów i przypomnij im cel dzisiejszego spotkania.
2. Poproś uczniów aby ustawili plansze w takiej kolejności, w jakiej powinno się zwiedzać galerię (Jak jest? Dlaczego to dla nas jest ważne? Co możemy zrobić, żeby było lepiej?).

Sprawdzamy czy wszystko gra

1. Poproś aby każdy uczeń samodzielnie zwiedził wystawę i sprawdził, czy wszystko jest zrozumiałe i nie ma błędów (w szczególności czy wskazówki odnalezienia na terenie szkoły plansz są poprawne).
Jeżeli okaże się, że są błędy, wskaż je bardzo dokładnie odpowiedzialnej grupie i upewnij się, że wiedzą co mają poprawić. Wyznacz termin skorygowania błędów i ustal z pozostałymi uczniami datę wywieszenia prac. Wszystkie prace muszą pojawić się w tym samym czasie.
2. <Z> Poproś grupę odpowiedzialną za akcję „Zrobię to!” o zaprezentowanie wyników swojej pracy. Sprawdźcie czy wszystko jest zrozumiałe i nie ma błędów (jeżeli się pojawią, zareaguj tak samo jak w przypadku grup odpowiedzialnych za galerię).

<Z> Wieszamy i ruszamy z akcją „Zrób to!”

1. Wywieście plansze w wybranych wcześniej miejscach.
2. Przejdźcie całą grupą przez galerię i upewnijcie się czy wszystko zostało poprawnie wykonane.
3. Przygotujcie dzienniczki lub forum akcji „Zrób to!”
 - a. W przypadku dzienniczków wydrukujcie je i rozdajcie uczniom

- b. W przypadku forum wywieście w odpowiednim miejscu (widocznym, przy którym przechodzi wiele osób) listę deklaracji wraz z instrukcją.

W trakcie akcji

Uczniowie zespołu projektowego powinni zachęcać swoich kolegów i koleżanki do zwiedzania wystawy, a zwłaszcza brania udziału w akcji „Zrób to!” Z. Równie ważne jest zachęcenie do przyłączenia się nauczycieli i rodziców.

DLACZEGO BYŁO WARTO? – PODSUMOWANIE I REFLEKSJA

CZAS ⌚ 2 x 45 min.

CEL: dokonanie ewaluacji projektu; refleksja nad mocnym i słabymi stronami realizacji działań projektowych.

POMOCE: tablica, kreda, karteczki samoprzylepne, wydrukowany w odpowiednie ilości załącznik nr 5.

Wyniki akcji

<Z> Poproś uczniów, aby policzyli ile osób wzięło udział w akcji „Zrobię to!”. Wynik mogą podać w liczbach i/lub procentach. W zależności od umiejętności i możliwości uczniów możecie:

- Przygotować wykresy obrazujące wyniki akcji
- Przygotować wyniki dla poszczególnych działań i/lub klas
- Porównać zaangażowanie uczniów i dorosłych
- Oszacować w jaki sposób wasze działania wpłynęły na rozwiązanie globalnych problemów.

Wyniki możecie przedstawić w formie graficznej lub także podczas apelu szkolnego.

Refleksja. Przywitaj uczniów. Wyjaśnij cel dzisiejszego spotkania. Podziel tablicę na części: czego się nauczyłam/nauczyłem; czego nie dałabym/dałbym rady zrobić samodzielnie; co jest moim sukcesem; co mogłabym/mógłbym poprawić następnym razem. Rozdaj uczniom karteczki samoprzylepne i poproś, aby na nich napisali na powyższe pytania i przykleili w odpowiednim miejscu. Podkreśl, że jest to zadanie anonimowe. Następnie odczytaj wypowiedzi uczniów. Postaraj się zaanimować dyskusję, aby dać szansę na rozwinięcie myśli, podzielenie się przez uczniów doświadczeniami i refleksjami związanymi z realizacją projektu. Powiedz uczniom również o swoich przemyśleniach i spostrzeżeniach.

Podziękowanie. Przygotuj dla każdego ucznia wizytówkę – pamiątkę po zrealizowanym projekcie (załącznik nr 5). W pustym miejscu wpisz imiona członków zespołu projektowego. Rozdaj wizytówki i zachęć uczniów, aby dopisali na wizytówkach pozostałych osób, za co im dziękują. Pamiętaj, aby dodać kilka słów od siebie do każdej wizytówki – będzie to częściowa ocena pracy uczniów.

ZAŁĄCZNIK NR 1 - WSKAZÓWKI DO GRY

1. W związku z intensywną zabudową fabryk obniżeniu ulega poziom wód gruntowych. W konsekwencji wysycha źródło wody pitnej. Traciecie jedną czwartą łądu.
2. Fabryki mają kolejne zlecenia. Potrzebują nowych rąk do pracy. Na wasz łąd przybywają nowi mieszkańcy (na kartkę wchodzi 2 osoby).
3. Zwiększa się przewóz towarów. Wzrasta poziom emisji spalin, który przyczynia się do ocieplenia klimatu. W związku z tym poziom mórz i oceanów podnosi się. Traciecie jedną czwartą łądu.
4. W fabrykach robotnicy otrzymują bardzo niskie wynagrodzenie. Decydują się wyemigrować do Was (na kartkę wchodzi 2 osoby).
5. Zwiększa się zapotrzebowanie na kakao. Konieczne jest wycięcie lasów pod uprawę tej rośliny. Musicie oddać jedną czwartą swojej ziemi.

ZAŁĄCZNIK NR 2 - HARMONOGRAM PROJEKTU

Działanie	Odpowiedzialni	Tydzień			
		I	II	III	IV
Dobranie się w grupy i podzielenie obowiązkami					
Znalezienie i zaprezentowanie odpowiedzi na pytania zawarte w kartach zadań					
Wymyślenie i wybranie działań w ramach akcji „Zrobię to!”					
Wybranie miejsce do powieszenia plansz i/lub forum deklaracji „Zrobię to!”					
Wykonanie projektu plansz					
Wywieszenie plansz i/lub forum deklaracji „Zrobię to!” (bądź rozdanie dzienniczków)					
Zliczenie wyników akcji „Zrobię to!”					
Podsumowanie projektu					

KARTA PRACY GRUPY – JAK JEST W PAŃSTWACH GLOBALNEGO POŁUDNIA?

ZADANIE: Razem z pozostałymi grupami stwórzcie galerię (wystawę) składającą się z plansz pokazujących jak jest w państwach globalnego Południa? Skoncentrujcie się na zaprezentowaniu problemów dotyczących:

- Pracy dzieci
- Dostępu do wody
- Warunków pracy
- Nierówności między mężczyznami i kobietami
- Wojen i konfliktów
- Niesprawiedliwego handlu

W tabeli nr 3 znajdziecie dokładne pytania. Odpowiedzi na nie stanowią treść waszych plansz. Pamiętajcie aby podać źródła, z których uzyskaliście informacje lub zdjęcia (imię i nazwisko autora, tytuł artykułu/książki, datę wydania/dostępu).

W tabeli nr 1 wypisane są działania, które powinniście zrealizować. Zaplanujcie do kiedy je wykonacie.

W tabeli nr 2 podane są cele waszej pracy, dzięki nim poznacie w jakim stopniu udało wam się wykonać projekt.

1. CO ROBIMY PO KOLEI?

Co należy zrobić?	Do kiedy to należy wykonać?
Znaleźć odpowiedzi na pytania w karcie zadań.	
Wybrać w szkole miejsca do powieszenia plansz.	
Wykonać projekt plansz: umieścić na nich treść oraz zdjęcia/rysunki, wskazówki jak znaleźć kolejną planszę.	
Pokazać plansze zespołowi projektowemu. Dowiedzieć się co trzeba poprawić. Wprowadzić te poprawki do plansz.	
Powiesić plansze.	

CO ROBIĄ INNE GRUPY?

Pozostałe grupy przygotowują plansze, w których zaprezentują:

- Dlaczego sytuacja globalnego Południa nas interesuje i jest dla nas ważna?
- Co możemy zrobić aby uczynić relacje między globalnym Południem i Północą bardziej sprawiedliwymi?

Dodatkowa grupa przygotowuje akcję „Zrobię to!”. Każdy uczeń będzie mógł wybrać działania, do których zobowiąże się, że je wykona.

2. PO CZYM POZNAMY, ŻE SIĘ UDAŁO? KRYTERIA SUKCESU

Kryterium sukcesu	Bardzo	Średnio	Słabo
Znaleźliśmy odpowiedzi na pytania			
Znaleźliśmy zdjęcia lub inne materiały do plansz			
Plansze są zgodne z zasadami informowania o globalnym Południu			
Znaleźliśmy miejsce do umieszczenia plansz			
Na planszy umieściliśmy wskazówki gdzie można znaleźć kolejną planszę			
Wywiesiliśmy plansze			
Wszyscy w grupie byli zaangażowani w projekt			
Wiedziałem za co jestem odpowiedzialny (co mam zrobić)			
Była dobra atmosfera podczas pracy			

Skład grupy:

1.

2.

3.

4.

5.

Koordynatorem naszej grupy jest

Odpowiada ona/on za to, aby sprawdzać czy nasza praca przebiega zgodnie z planem i informuje nauczyciela o pojawiających się trudnościach.

Przedstawiać wyniki naszej pracy będzie/będą

W ramach zadania postarajcie się odpowiedzieć na poniższe pytania. Odpowiedzi stanowią będą podstawę do zrobienia galerii Globalnych Współzależności.

3. PYTANIA I ODPOWIEDZI

	Pytanie	Odpowiedź	Źródło informacji*
PRACA DZIECI	Ile dzieci na świecie musi pracować? Dlaczego to robią? W jakich częściach świata (państwach) to zjawisko jest szczególnie powszechne?		
DOSTĘP DO WODY	Ilu ludzi na świecie nie ma dostępu do wody pitnej? Dlaczego brakuje wody? Jakie niesie to ze sobą skutki? W jakich miejscach na świecie problem ten jest szczególnie dotkliwy?		
WARUNKI PRACY	W jakich warunkach pracują ludzie w państwach globalnego Południa (np. w szwalniach; uprawach kakao)?		
WOJNY I KONFLIKTY	Gdzie obecnie prowadzone są wojny lub dochodzi do konfliktów? Jakie są przyczyny tych konfliktów? Ilu ludzi musi opuścić swoje domy? Dokąd uciekają? Kto w historii przyczynił się do rozwiązania konfliktu		
NIESPRAWIEDLIWY PODZIAŁ ZYSKÓW	Które firmy osiągnęły w ostatnim czasie największy przychód? Które państwa mają mniejszy przychód niż te firmy? Jakim majątkiem dysponują najbogatsi ludzie świata? Jakie jest przeciętne wynagrodzenie na świecie, w Polsce, w wybranym państwie z globalnego Południa? Sprawdźcie kto ile zarabia na sprzedaży koszulki (lub innego produktu)?		

* Źródło informacji: skąd uzyskałeś informacje, podaj jak najdokładniejsze dane, np. tytuł książki/czasopisma/nazwę strony internetowej; imię i nazwisko autora/nazwę instytucji; tytuł artykułu; link do strony internetowej.

KARTA PRACY GRUPY – DLACZEGO INTERESUJE NAS JAK JEST W PAŃSTWACH GLOBALNEGO POŁUDNIA?

ZADANIE: Razem z pozostałymi grupami stwórzcie galerię (wystawę) składającą się z plansz pokazujących dlaczego powinna interesować nas sytuacja mieszkańców globalnego Południa? Skoncentrujcie się na zaprezentowaniu problemów dotyczących:

- Środowiska
- Gospodarki (handlu)
- społeczeństwa (ludzi)

Pamiętajcie aby podać źródła, z których uzyskaliście informacje lub zdjęcia (imię i nazwisko autora, tytuł artykułu/książki, datę wydania/dostępu).

W tabeli nr 1 wypisane są działania, które powinniście zrealizować. Zaplanujcie do kiedy je wykonacie.

W tabeli nr 2 podane są cele waszej pracy, dzięki nim poznacie w jakim stopniu udało wam się wykonać projekt.

Powodzenia!

1. CO ROBIMY PO KOLEI?

Co należy zrobić?	Do kiedy to należy wykonać?
Znaleźć odpowiedzi na pytania w karcie zadań.	
Wybrać w szkole miejsca do powieszenia plansz.	
Wykonać projekt plansz: umieścić na nich treść oraz zdjęcia/rysunki, wskazówki jak znaleźć kolejną planszę.	
Pokazać plansze zespołowi projektowemu. Dowiedzieć się co trzeba poprawić. Wprowadzić te poprawki do plansz.	
Powiesić plansze.	

CO ROBIĄ INNE GRUPY?

Pozostałe grupy przygotowują plansze, w których zaprezentują:

- Jak jest w państwach globalnego Południa?
- Co możemy zrobić aby uczynić relacje między globalnym Południem i Północą bardziej sprawiedliwymi?

Dodatkowa grupa przygotowuje akcję „Zrobię to!”. Każdy uczeń będzie mógł wybrać działania, do których zobowiąże się, że je wykona.

2. PO CZYM POZNAMY, ŻE SIĘ UDAŁO? KRYTERIA SUKCESU

Kryterium sukcesu	Bardzo	Średnio	Słabo
Znaleźliśmy odpowiedzi na pytania			
Znaleźliśmy zdjęcia lub inne materiały do plansz			
Plansze są zgodne z zasadami informowania o globalnym Południu			
Znaleźliśmy miejsce do umieszczenia plansz			
Na planszy umieściliśmy wskazówki gdzie można znaleźć kolejną planszę			
Wywiesiliśmy plansze			
Wszyscy w grupie byli zaangażowani w projekt			
Wiedziałem za co jestem odpowiedzialny (co mam zrobić)			
Była dobra atmosfera podczas pracy			

Skład grupy:

1.

2.

3.

4.

5.

Koordynatorem naszej grupy jest

Odpowiada ona/on za to, aby sprawdzać czy nasza praca przebiega zgodnie z planem i informuje nauczyciela o pojawiających się trudnościach.

Przedstawiać wyniki naszej pracy będzie/będą

W ramach zadania postarajcie się odpowiedzieć na poniższe pytania. Odpowiedzi stanowią będą podstawę do zrobienia galerii Globalnych Współzależności.

3. PYTANIA I ODPOWIEDZI

	Pytanie	Odpowiedź	Źródło informacji*
ŚRODOWISKO	<p>W jaki sposób rozwój przemysłu w państwach globalnego Południa przyczynia się do zanieczyszczenia powietrza, gleby i wody na Ziemi?</p> <p>Jak środki transportu przyczyniają się do zanieczyszczenia naszej planety?</p> <p>Gdzie znajdują się największe źródła zanieczyszczeń?</p> <p>Jakie skutki dla środowiska niesie nagły rozwój przemysłu i transportu?</p>		
GOSPODARKA	<p>Dlaczego niskie wynagrodzenia pracowników w globalnym Południu przyczyniają się do obniżenia pensji w globalnej Północy?</p> <p>Dlaczego złe warunki pracy w globalnym Południu wpływają na pogorszenie się warunków pracy w globalnej Północy?</p>		
LUDZIE	<p>Czym jest solidarność (międzyludzka)?</p> <p>Czym są prawa człowieka?</p> <p>Czy każdemu człowiekowi przysługują prawa człowieka?</p> <p>Dlaczego ludzie z globalnego Południa migrują do Północy?</p> <p>Jakie skutki niesie migracja tych ludzi dla państw globalnego Południa i Północy?</p>		

* Źródło informacji: skąd uzyskałeś informacje, podaj jak najdokładniejsze dane, np. tytuł książki/czasopisma/nazwę strony internetowej; imię i nazwisko autora/nazwę instytucji; tytuł artykułu; link do strony internetowej.

KARTA PRACY GRUPY – CO MOŻEMY ZROBIĆ ABY UCZYNIĆ RELACJE MIĘDZY GLOBALNYM POŁUDNIEM I PÓLNOCĄ BARDZIEJ SPRAWIEDLIWYMI?

ZADANIE: Razem z pozostałymi grupami stwórzcie galerię (wystawę) składającą się z plansz pokazujących co możemy zrobić aby poprawić relacje między globalnym Południem i Północą? Skoncentrujcie się na zaprezentowaniu sposób wpłynięcia na poprawę sytuacji w zakresie:

- Środowiska
- Gospodarki (handlu)
- Społeczeństwa (ludzi)

Pamiętajcie aby podać źródła, z których uzyskaliście informacje lub zdjęcia (imię i nazwisko autora, tytuł artykułu/książki, datę wydania/dostępu).

W tabeli nr 1 wypisane są działania, które powinniście zrealizować. Zaplanujcie do kiedy je wykonacie.

W tabeli nr 2 podane są cele waszej pracy, dzięki nim poznacie w jakim stopniu udało wam się wykonać projekt.

Powodzenia!

1. CO ROBIMY PO KOLEI?

Co należy zrobić?	Do kiedy to należy wykonać?
Znaleźć odpowiedzi na pytania w karcie zadań.	
Wybrać w szkole miejsca do powieszenia plansz.	
Wykonać projekt plansz: umieścić na nich treść oraz zdjęcia/rysunki, wskazówki jak znaleźć kolejną planszę.	
Pokazać plansze zespołowi projektowemu. Dowiedzieć się co trzeba poprawić. Wprowadzić te poprawki do plansz.	
Powiesić plansze.	

CO ROBIĄ INNE GRUPY?

Pozostałe grupy przygotowują plansze, w których zaprezentują:

- Dlaczego sytuacja globalnego Południa nas interesuje i jest dla nas ważna?
- Co możemy zrobić aby uczynić relacje między globalnym Południem i Północą bardziej sprawiedliwymi?

Dodatkowa grupa przygotowuje akcję „Zrobię to!”. Każdy uczeń będzie mógł wybrać działania, do których zobowiąże się, że je wykona.

2. PO CZYM POZNAMY, ŻE SIĘ UDAŁO? KRYTERIA SUKCESU

Kryterium sukcesu	Bardzo	Średnio	Słabo
Znaleźliśmy odpowiedzi na pytania			
Znaleźliśmy zdjęcia lub inne materiały do plansz			
Plansze są zgodne z zasadami informowania o globalnym Południu			
Znaleźliśmy miejsce do umieszczenia plansz			
Na planszy umieściliśmy wskazówki gdzie można znaleźć kolejną planszę			
Wywiesiliśmy plansze			
Wszyscy w grupie byli zaangażowani w projekt			
Wiedziałem za co jestem odpowiedzialny (co mam zrobić)			
Była dobra atmosfera podczas pracy			

Skład grupy:

1.

2.

3.

4.

5.

Koordynatorem naszej grupy jest

Odpowiada ona/on za to, aby sprawdzać czy nasza praca przebiega zgodnie z planem i informuje nauczyciela o pojawiających się trudnościach.

Przedstawiać wyniki naszej pracy będzie/będą

W ramach zadania postarajcie się odpowiedzieć na poniższe pytania. Odpowiedzi stanowią będą podstawę do zrobienia galerii Globalnych Współzależności.

3. PYTANIA I ODPOWIEDZI

	Pytanie	Odpowiedź	Źródło informacji*
ŚRODOWISKO	<p>W jaki sposób możemy ograniczyć zużycie wody?</p> <p>W jaki sposób można sprawić by woda w globalnym Południu była czystsza?</p> <p>Jak ograniczyć zużycie energii elektrycznej?</p> <p>Jak ograniczyć emisję szkodliwych substancji?</p>		
GOSPODARKA	<p>Czym jest fair-trade? Jak wygląda logo fair-trade?</p> <p>Na czym polega zasada 3xR (reduce, recycle, reuse)?</p>		
LUDZIE	<p>Czym jest „maraton pisania listów” Amnesty International? Ile ludzi w ten sposób zostało uwolnionych?</p> <p>W jaki sposób możemy rozpoznać wiedzę o nierównościach we współczesnym świecie (zobacz np. akcję PAH, zajrzyj na stronę www.kampaniespoleczne.pl)?</p>		

* Źródło informacji: skąd uzyskałeś informacje, podaj jak najdokładniejsze dane, np. tytuł książki/czasopisma/nazwę strony internetowej; imię i nazwisko autora/nazwę instytucji; tytuł artykułu; link do strony internetowej.

KARTA PRACY GRUPY AKCJA „ZROBIĘ TO!”

ZADANIE: Waszym zadaniem jest zorganizowanie akcji, która polegać będzie na:

- Pokazaniu kolegom i koleżankom co mogą zrobić, żeby dowiedzieć się więcej o współzależnościach między globalnym Południem i Północą oraz o tym co mogą zrobić na rzecz uczynienia ich bardziej sprawiedliwymi;
- Zachęceniu ich do wzięcia udziału w zaproponowanych działaniach
- Zebraniu zgłoszeń, kto weźmie udział w działaniach, czyli „Zrobię to!”. Możecie wywiesić listę działań i zachęcać do dopisywania się do niej poszczególnych uczniów lub przygotować dla każdego dzienniczek, w którym będzie zaznaczał co udało mu się wykonać.
- Zliczeniu wyników – ile osób zrobiło określone zadania/działania.

W tabeli nr 1 wypisane są działania, które powinniście zrealizować. Zaplanujcie do kiedy je wykonacie.

W tabeli nr 2 podane są cele waszej pracy, dzięki nim poznacie w jakim stopniu udało wam się wykonać projekt.

W tabeli nr 3 podane macie propozycje działań, do których możecie zachęcić w ramach akcji „Zrobię to!”. Postarajcie się dodać własne pomysły.

Powodzenia!

1. CO ROBIMY PO KOLEI?

Co należy zrobić?	Do kiedy to należy wykonać?
Zrobić listę działań – jak możemy uczynić relacje między globalnym Południem a Północą sprawiedliwszymi?	
Wybrać działania, do których wykonania będziemy zachęcać uczniów.	
Przygotować listę działań lub dzienniczki.	
Wywiesić w wybranym miejscu listę lub rozdać dzienniczki.	
Zachęcać do udziału w akcji.	
Zliczyć wyniki akcji.	

CO ROBIĄ INNE GRUPY?

Pozostałe grupy przygotowują plansze, w których zaprezentują:

- Jak wygląda sytuacja w państwach globalnego Południa?
- Dlaczego sytuacja globalnego Południa nas interesuje i jest dla nas ważna?
- Co możemy zrobić aby uczynić relacje między globalnym Południem i Północą bardziej sprawiedliwymi?

Dodatkowa grupa przygotowuje akcję „Zrobię to!”. Każdy uczeń będzie mógł wybrać działania, do których zobowiąże się, że je wykona.

2. PO CZYM POZNAMY, ŻE SIĘ UDAŁO? KRYTERIA SUKCESU

Kryterium sukcesu	Bardzo	Średnio	Słabo
Znaleźliśmy propozycje działań			
Wybraliśmy propozycje działań, które są możliwe do wykonania przez uczniów			
Zdecydowaliśmy, którą formę realizujemy (forum, czy dzienniczek)			
Przygotowaliśmy forum lub dzienniczki			
Wyjaśniliśmy uczniom zasady akcji			
Zachęcaliśmy uczniów do wzięcia udziału w akcji			
Wszyscy w grupie byli zaangażowani w projekt			
Mogłem liczyć na pomoc osób z grupy			
Wiedziałem za co jestem odpowiedzialny (co mam zrobić)			
Była dobra atmosfera podczas pracy			

Skład grupy:

1.
2.
3.
4.
5.

Koordynatorem naszej grupy jest

Odpowiada ona/on za to, aby sprawdzać czy nasza praca przebiega zgodnie z planem i informuje nauczyciela o pojawiających się trudnościach.

Przedstawiać wyniki naszej pracy będzie/będą

Propozycje działań do zrealizowania w ramach akcji „Zrobię to!”. Sprawdźcie, czy wasi koledzy i koleżanki będą w stanie je wykonać. Co jeszcze możecie zaproponować?

3. PROPOZYCJE DZIAŁAŃ

	Pytanie
ŚRODOWISKO	<ul style="list-style-type: none">• Dowiedz się czym jest ślad ekologiczny. Zmierz swój.• Zamiast jechać samochodem przesiądź się do komunikacji publicznej.• Zamiast brać kąpiel w wannie weź prysznic
GOSPODARKA	<ul style="list-style-type: none">• Oblicz food miles (ile kilometrów przebyło) kakao do Polski.• Polub na portalu społecznościowym profil dotyczący sprawiedliwego handlu (fair-trade)• Sprawdź gdzie możesz kupić produkt fair-trade.
LUDZIE	<ul style="list-style-type: none">• Sprawdź czym jest „maraton pisania listów” Amnesty International.• Dowiedz się, w którym z państw Afryki mieszka najwięcej Polaków (Polonia).• Znajdź organizację humanitarną i zajrzyj na jej stronę www.

KARTA OCENY PLANSZY

	Tak	Nie w pełni	Nie	Jeśli nie, to wskaż błąd
Czy praca jest napisana zrozumiałym językiem?				
Czy są wskazane źródła, z których korzystano?				
Czy zdjęcia są opisane?				
Czy są podane wskazówki gdzie znajdują się kolejne plansze?				

KARTA OCENY DZIENNIKA/FORUM AKCJI „ZROBIĘ TO!”

	Tak	Nie w pełni	Nie	Jeśli nie, to wskaż błąd
Czy praca jest napisana zrozumiałym językiem?				
Czy wiadomo, co trzeba zrobić w ramach każdego z działań?				
Jeśli są zdjęcia, to czy są opisane?				
Czy są zapisane zasady akcji, zwłaszcza fair-play?				

Dziękuję

za

Materiały dla nauczyciela

Wybór obrazów i wiadomości dokonywany będzie z zachowaniem najważniejszych zasad:

- Szacunku dla godności ludzi, o których mówimy;
- Wiary w równość wszystkich ludzi;
- Poszanowania dla potrzeby promowania uczciwości, solidarności i sprawiedliwości.

We wszystkich komunikatach i tam, gdzie to uzasadnione potrzebą pokazania realiów, pragniemy:

- Dokonywać wyboru obrazów i wiadomości z zachowaniem wartości poszanowania równości, solidarności i sprawiedliwości;
- Prawdziwie przedstawiać wszelkie obrazy i sytuacje zarówno w bezpośrednim jak i w szerszym kontekście, dążąc do zwiększenia powszechnego zrozumienia realiów i złożoności procesu rozwoju;
- Unikać obrazów i wiadomości mogących szerzyć stereotypy, wywoływać sensacje lub dyskryminować ludzi, sytuacje lub miejsca;
- Wykorzystywać obrazy, wiadomości i badania jednostkowych przypadków z pełnym zrozumieniem, uczestnictwem i za zgodą zainteresowanych (lub ich rodziców lub opiekunów);
- Zagwarantować, że osoby, których sytuację przedstawiam mają możliwość opowiedzenia o swojej historii osobiście;
- Ustalić i zanotować, czy osoby te zgadzają się na ujawnienie ich personaliów i twarzy i zawsze postępować zgodnie z ich życzeniem;
- Działać zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie praw człowieka i ochrony osób słabszych. Działać zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie praw dziecka zgodnie z zapisami Konwencji Praw Dziecka, ponieważ to właśnie dzieci są najczęściej przedstawiane.

Więcej informacji na temat Kodeksu znajdziesz tu:

- Dorota Gadzinowska, Gabriela Lipska, Kordian Kochanowicz, Marcin Wojtalik, *Poradnik „Jak mówić o większości świata. Jak rzetelnie informować o krajach globalnego Południa”*, Instytut Globalnej Odpowiedzialności, http://zagranica.org.pl/sites/zagranica.org.pl/files/attachments/Dokumenty/Kodeksy/jak-mowic-o-wiekszosci-swiata_poradnik-igo.pdf (dostęp: 2016.10.21)
- Zdzisława Barankiewicz, *Scenariusz lekcji „Czego nas uczy Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa?”*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, <https://www.ore.edu.pl/materiay-do-pobrania-55886/category/96=-materaiy-dot-edukacji-globalnej?download-151:postawy-i-wartoci-wynikajce-z-treci-edukacji-globalnejf> (dostęp: 2016.10.21)

Po II wojnie światowej przyjęto bardzo ważny dokument – Powszechną Deklarację Praw Człowieka (1948 rok), w której zawarto prawa. Przysługują one każdemu człowiekowi i nie można mu ich odebrać.

Art. 25

1. Każdy człowiek ma prawo do stopy życiowej zapewniającej zdrowie i dobrobyt jego i jego rodziny, włączając w to wyżywienie, odzież, mieszkanie, opiekę lekarską i konieczne świadczenia socjalne, oraz prawo do ubezpieczenia na wypadek bezrobocia, choroby, niezdolności do pracy, wdowieństwa, starości lub utraty środków do życia w inny sposób od niego niezależny.

Niestety wg danych Banku Światowego obecnie: nadal 1,2 miliarda ludzi żyje za mniej niż 1,25 dolara dziennie, 2 miliardy ludzi jest niedożywionych a 800 milionów głoduje.

Źródła:

- Bank Światowy: 1,2 mld ludzi żyje w skrajnej biedzie, <http://www.polskieradio.pl/42/273/Artykul/826781.Bank-Swiatowy-12-mld-ludzi-zyje-w-skrajnej-biedzie> (dostęp: 2016.10.21)
- Globalny raport głodu 2014: Dwa miliardy ludzi na świecie jest niedożywionych, <http://www.dw.com/pl/globalny-raport-g%C5%82odu-2014-dwa-miliardy-ludzi-na-%C5%9Bwiecie-jest-niedo%C5%BCywionych/a-17993765> (dostęp: 2016.10.21)

Art. 26

Każdy człowiek ma prawo do nauki. Nauka jest bezpłatna, przynajmniej na stopniu podstawowym. Nauka podstawowa jest obowiązkowa. Oświata techniczna i zawodowa jest powszechnie dostępna, a studia wyższe są dostępne dla wszystkich na zasadzie równości w zależności od zalet osobistych.

Tymczasem w opracowaniu Polskiej Akcji Humanitarnej, przygotowanym na podstawie badań światowych instytucji czytamy:

„Choć wciąż ostatnich kilku lat sytuacja nieco się poprawiła, wciąż 75 milionów dzieci w wieku szkolnym nie uczęszcza do szkoły podstawowej. 96% z nich zamieszkuje kraje rozwijające się; blisko połowa – kraje Afryki Subsaharyjskiej. Szacuje się, że w ostatnim z wymienionych regionów aż dwie trzecie nieuczących się dzieci nigdy nawet nie zaczęły nauki!

Ponad cztery piąte dzieci nieuczęszczających do szkoły podstawowej mieszka na obszarach wiejskich. Wiele z nich nie uczy się, ponieważ muszą pracować na utrzymanie swoje i rodzin. Szacuje się, że w krajach rozwijających się jest ponad 200 milionów pracujących dzieci”.

Więcej informacji znajdziesz na stronie: http://www.pah.org.pl/o-pah/158/problem_dostepu_do_edukacji (dostęp: 2016.10.21)

POMOC ROZWOJOWA

Zgodnie z definicją Komitetu Pomocy Rozwojowej Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, Oficjalna Pomoc Rozwojowa to darowizny i pożyczki przekazywane przez instytucje rządowe lub organizacje międzynarodowe, mające na celu wsparcie rozwoju gospodarczego i dobrobytu w krajach rozwijających się.

Pomoc rozwojowa stanowi bardzo pojemny termin, pod którym kryje się wiele form pomocy, np. pomoc udzielana na konkretny cel (szkolenie, budowę budynku, zakup wyposażenia), przekazanie środków bezpośrednio do budżetu danego kraju, wsparcie polegające na przekazaniu artykułów spożywczych krajom, których mieszkańcy mają kłopoty z dostępem do żywności, pomoc polegająca na wykorzystaniu doświadczenia i wiedzy (urzędników, lekarzy, inżynierów) obywateli państwa dawcy przy wsparciu rozwoju państwa partnerskiego, a także kredyty, pożyczki, umorzenia.

Więcej na temat pomocy rozwojowej i zaangażowania Polski przeczytasz na stronie: <https://www.polskapomoc.gov.pl/Pomoc.rozwojowa,1938.html>

Sprawiedliwy Handel to zorganizowany ruch społeczny, który wykorzystuje podejście rynkowe aby poprawiać sytuację mieszkańców krajów rozwijających się oraz promować zrównoważony rozwój.

Główne założenia Sprawiedliwego Handlu to oferowanie lepszych warunków handlowych oraz ochrona praw nieuprzywilejowanych producentów i pracowników z krajów globalnego Południa. Poza uczciwą ceną, producenci otrzymują od partnerów handlowych wsparcie, aby móc prowadzić swoją działalność w sposób zrównoważony, bezpieczny dla ludzi i środowiska, oraz rozwijać swoją społeczność na zasadach demokratycznych. Do zwolenników i propagatorów Sprawiedliwego Handlu należy szerokie grono organizacji społecznych i handlowych, które aktywnie działają i lobbują na arenie międzynarodowej na rzecz większej równości w podziale zysków, jakie generuje handel międzynarodowy. Konsumentom w krajach wysoko rozwiniętych, także w Polsce, Sprawiedliwy Handel pozwala kupować produkty, które gwarantują, że ludzie, którzy pracowali przy ich powstawaniu, byli uczciwie traktowani i wynagradzani.

Źródło: http://www.fairtrade.org.pl/s1_co_to_jest_sprawiedliwy_handel_fair_trade.html (dostęp: 2016.10.21)

Kodeks sprawiedliwego handlu

Najważniejsze zasady Sprawiedliwego Handlu to:

- Uczciwa cena jaką otrzymują producenci za swoje produkty
 - jej wysokość powinna być zawsze ustalana z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań, przy udziale producentów i innych zainteresowanych stron
 - powinna pokrywać koszty zrównoważonej ekologicznie i społecznie produkcji
- Bezpieczne i oparte na zasadach szacunku praktyki handlowe
 - krótki czas oczekiwania na zapłatę
 - możliwość prefinansowania, jeśli wymaga tego sytuacja
 - bezpośrednie relacje pomiędzy producentami a organizacjami handlowymi
 - skracanie łańcucha pośredników
- Sprawiedliwe płace i odpowiednie warunki socjalne
 - płace na plantacjach, gdzie produkuje się towary na zasadach Sprawiedliwego Handlu, powinny zapewniać pracownikom i ich rodzinom wystarczające środki na utrzymanie
 - bezpieczne, nie zagrażające zdrowiu warunki pracy
 - wolność zrzeszania się
 - równe płace w przypadku kobiet i mężczyzn
 - niewykorzystywanie pracy dzieci, zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka oraz na podstawie lokalnego prawa

- Demokratyczne zarządzanie organizacją producencką
 - producenci powinni powołać i stopniowo wzmacniać demokratyczną organizację producencką (np. spółdzielnię, stowarzyszenie rolników, związek zawodowy pracowników)
 - decyzje powinny być podejmowane wspólnie, w sposób demokratyczny i transparentny
- Dążenie do zwiększania niezależności producentów
 - długofalowym celem Sprawiedliwego Handlu jest takie wsparcie drobnych producentów, aby w przyszłości mogli prowadzić opłacalną działalność także poza ruchem i być konkurencyjnymi na rynku krajowym bądź światowym
- Zwiększanie wiedzy i świadomości konsumentów
 - zadaniem organizacji Sprawiedliwego Handlu jest także edukacja i zwiększanie świadomości konsumentów w zakresie podejmowania etycznych wyborów konsumencyjnych, dostarczanie im informacji o producentach, ich produktach oraz warunkach, w jakich powstały.

Źródło: http://www.fairtrade.org.pl/s13_zasady_sprawiedliwego_handlu.html (dostęp: 2016.10.21)

Przykłady działań prowadzonych przez organizacje sprawiedliwego handlu:

1. Certyfikacja firm i produktów – znak certyfikacyjny umieszczony na produkcie pozwala rozpoznać konsumentom produkty, które spełniają zasady Sprawiedliwego Handlu. Wybrane systemy certyfikacji:
 - Fairtrade International <http://www.fairtrade.net/about-fairtrade.html> (dostęp: 2016.10.21)
 - Naturland Fair, <http://www.naturland.de/en/>
 - Fair for Life, http://www.fairforlife.org/pmws/indexDOM.php?client_id=fairforlife&page_id=home
 - Fair Trade USA, <http://www.fairtradeusa.org/>
 - Eccocert, <http://www.ecocert.com/>
2. Petycje
 - Europejska Kampania na rzecz sprawiedliwej czekolady, <http://pl.makechocolatefair.org/> (dostęp: 2016.10.21)
 - „Kupuj odpowiedzialnie buty” – poparcie dla postulatów kampanii wyrażane jest przy pomocy wirtualnej aplikacji działającej na zasadzie krokomierza, http://www.ekonsument.pl/a66934_maszeruj_z_nami_i_przylacz_sie_do_kampanii_na_rzecz_praw_pracownikow_robiacych_twoje_buty.html#.VddzZLLtmkq (dostęp: 2016.10.21)

3. Rzecznictwo

- Śniadania Fair Trade w Parlamencie Europejskim – spotkania europarlamentarzystów z reprezentantami Ruchu Sprawiedliwego Handlu są okazją do wymiany poglądów na temat tego w jaki sposób Unia Europejska może wspierać w najbliższych latach bardziej sprawiedliwe relacje handlowe oraz Fair Trade, http://www.sprawiedliwyhandel.pl/web/guest/projekt-vote-4-fair-trade/-/asset_publisher/tT3C/content/fair-trade-w-parlamencie-europejskim-8-10-2014 (dostęp: 2016.10.21)

4. Edukacja

- program „Szkoła Przyjazna dla Sprawiedliwego Handlu” umożliwiający uzyskanie stosownego certyfikatu jednostkom edukacyjnym.

Informacje na temat promowania sprawiedliwego handlu w szkołach znajdziesz w poradniku dla nauczycieli stworzonym przez Fundację „Koalicja Sprawiedliwego Handlu”, <http://www.spolecznosci.fairtrade.org.pl/wp-content/uploads/2014/05/2015-poradnik-dla-nauczycieli-screen-color.pdf> (dostęp: 2016.10.21)

WARTO ZAJRZEĆ NA:

<http://www.zagranica.org.pl>

<https://www.polskapomoc.gov.pl>

<http://www.globalna.edu.pl>

<http://www.edukacjaglobalna.ore.edu.pl>

<http://globalna.ceo.org.pl>

<http://e-globalna.edu.pl>

